ԹԻՒ 9

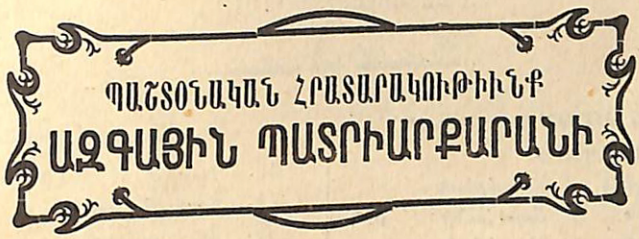

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

340

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ 1909—10 ՇՐՋԱՆԻ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔԸ

ԵՒՍՏ Թ.

22 Յունուար 1910

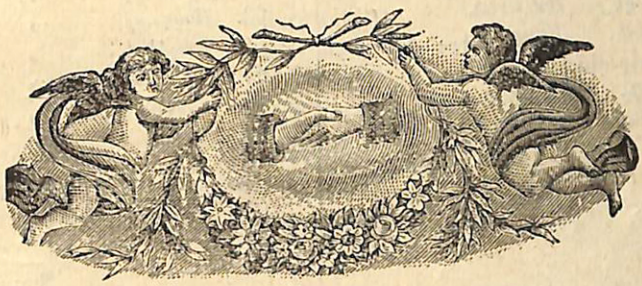

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Ց. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

—

1910

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՔ

(22 Յունուար 1910)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՔ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ

1. Հմայեակ Եպիսկ Դիմաքսեան
2. Եղնիկ » Ապահունի Բ.Պ.
3. Մաղաքիա » Տէրունեան
4. Գնել Ծ.Վրդ. Գալէմքեարեան
5. Գրիգորիս » Պալտգեան
6. Արսէն » Վեհունի Բ.Պ.
7. Ղեւոնդ » Դուրեան
8. Արիստակէս ՔհՀ. Ճիզմէճեան
9. Միքայէլ » Աշճեան
10. Վահան » Խոյեան
11. Յուսիկ » Քաջունի
12. Սուքիաս » Պալըգճեան
13. Հմայեակ » Էքսէրճեան Բ.Պ.
14. Տրդատ » Պոյաճեան
15. Տաճատ » Փաշաեան Բ. 2
16. Աբել » Երէցեան
17. Գէորգ » Պաղալեան
18. Արիստակէս » Հիսարլեան
19. Խորէն » Յարութիւնեան
20.

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆՔ

Բերա—Գասրմ-փաշա

21. Արամ Էֆ. Հալաճեան
22. Խնդիր » Սիմոնեան
23. Մանուկ » Ազարեան
24. Մինաս » Զերաղ
25. Յակոբ » Իսահեան
26. Ստեփան » Գարաեան
27. Տօքթ. Վահրամ » Թորգոմեան
28. Տօքթ. Տիգրան պէյ Աճէմեան Բ.Պ.
29. Տիրան Էֆ. Կիւմիւշկէրեան

Գաստ-գիւղ

30. Աղասի Էֆ. Աղասեան Բ.
31. Միհրան » Շերբինեան
32. Սարգիս » Իսմէրեան
33.
34.
35.
36.

Գրնալը-Գարթալ

37.

Գուզկունճուք—Ինճասիէ

38. Յակոբ Էֆ. Գոբեան
39. Յովհաննէս » Հինդլեան
40. Ռուբէն » Զարդարեան
41. Տօքթ. Սիմոն » Սեղբոսեան
42. Միսաք » Սուրեան

Գում-գարու, Գում-գարուի դուրս

43. Դաւիթ Էֆ. Տէր-Մովսէսեան Բ.
44. Տօքթ. Կարապետ » Մուրատեան
45. Համբարձում » Պոյաճեան
46. Սարգիս » Սուին

Գուրուչէշմէ

47.

Եէնի-գարու

48.
49.

Էյիպ Ս. Եղիա

50.

Թոփ-գափու

51.

Խասգիւղ

52. Պետրոս Էֆ. Հալաճեան
53. Ռուբէն » Փափազեան
54. Սմբատ » Քեսթիպեան Բ.
55.

Կէտիկ-փաշա

56. Հմայեակ » Արամեանց
57. Յարութիւն » Ճանկիւլեան
58.
59.
60.

Մարի-գիւղ, Սան-Սթէֆանօ

61. Արսէն Էֆ. Արսէնեան
62. Երուանդ » Խէրպէկեան Բ.Պ.
63. Թադէոս » Արեւեան
64. Խաչիկ » Մանեասեան Բ.
65. Յովհաննէս » Իսագուլեան
66. Յովսէփ » Քազազեան Բ.
67.

Նարլը-գարու

68. Վռամշապուհ Էֆ. Մանուկեան Բ. 2
69.

Պալաթ

70. Երուանդ Էֆ. Գարաեան Բ.Պ.
71. Տօքթ. Կարապետ » Եաղուպեան
72. Հեթում » Սեթեան
73. Ստեփան » Թէլլիեան

Պէյֆօզ-Ղալաթիա

74. Երուանդ Էֆ. Օտեան

Պէշիկթաշ

75. Միհրդատ Էֆ. Հայկազն

Պէօյիւքտէրէ

76.
77.

Բ. Բացակայութիւն առաջին :
Բ. 2 Բացակայութիւն երկրորդ :
Բ. 3 Բացակայութիւն երրորդ :
Բ. Պ. Բացակայութիւն բանաւոր պատնառաւ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԲԱՑՈՒՄ 1909—10 ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻ

ՆԻՍՏ Թ.

ՈՒՐԲԱԹ, 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1910

(ԴՌՆՓԱԿ)

ՆԱԽԱԳԱՀ. (*Առժամեայ*). — *Տ. ՀՄԱՅԵԱԿ ՍՐԲԱԶԱՆ*

ԱՏԵՆԱՊԵՏ. — *ՀՐԱՆՏ ԷՖ. ԱՍԱՏՈՒՐ*

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. — Յայտարարութիւն Ազգ. Վարչութեան՝ Պատրիարքական հրաժարականի խնդրոյ մասին :
2. — Ելմտացոյց կեդր. Սնտուկի 1909 տարւոյ (Շար. վիճաբանութեան):
3. — Խնդիր մեծամասնութեան Ազգ. Ժողովոյ :
4. — Տեղեկագիր Ատենապետաց Դիւանին՝ Թրքահայոց բաղձանքները Ս. Հայրապետին ներկայացնող գրի մասին :
5. — Տեղեկագիր նոյն Դիւանին՝ Օսմ. Խորհրդարանին մատուցանելի Յիշատակագրի մասին :
6. — Տեղեկագիր Վարչական Մասնախումբի՝ ի մասին Աղթամարայ խնդրոյն :
7. — Ազգային Կեդրոնական վարժարանի խնդիր :

ԲԱՑՈՒՄ ԺՈՂՈՎՈՑ

Ընդ առժամեայ նախագահութեամբ Տ. Հմայեակ Սրբազանի, որ արտասանեց սովորական աղօթքը, Գ. Ատենապետ Հրանտ էֆ. Ասատուր տասանը բացաւ ժամը 8½ին, ի ներկայութեան 52 երեսփոխանաց որոնց թիւն ի վերջոյ յանդեցաւ 78ի : Ս. Ատենադպիր Վահան էֆ. Թէքէեան ճամբորդութեան պատճառաւ բացակայ ըլլալով, Բ. Ատենադպիր Երուանդ էֆ. Օտեան հրաւիրուեցաւ յաջորդելու անոր և Գ. Ատենադպիր Տօքթ. Մուրատեան էֆ. այս վերջնոյն :

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

ԴՌՆՓԱԿԻ ՈՐՈՇՈՒՄ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Խառն Ժողովը յանուսաբ 18 Թուականով պաշտօնագիրը մի ուղղած էր Դիւանին, սոյն նիստը զանգակ զուսարել առաջարկող : Կը հրաւիրեմ Ատենադպիր էֆ.ն կարդալ զայն :

(Ատենադպիր էֆ. կը կարդայ հետեւեալ պաշտօնագիրը) :

Կ. ՊՈԼԻՍ, 18 Յունվար 1910

Ազնուաչուք Ատենապետ էֆէնտի

Ազգային Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Ազգային Ժողովոյ Դեկտ. 18ի բանաձեւին վրայ, Ազգային Վարչութիւնը պիտի փութայ իր յայտարարութիւնն ընել Պատրիարքական հրաժարականի խնդրոյն վրայ, և կը խնդրէ Պատ. Դիւանէդ որ բարեհաճի տնօրինել կարեւորը՝ որպէս զի Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ յառաջիկայ նիստը զանգակ տեղի ունենայ, և Օրակարգի առաջին խնդիր նշանակենայ, և Օրակարգի առաջին խնդիր նշանակենայ :

3355-55

ուի «Յայտարարութիւն Ազգային Վարչութեան՝ Պատրիարքական հրաժարականի խնդրոյն մասին»։

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Կրօնական Ժողովոյ

Ատենադպիր Ատենապետ

ՏԱՃԱՏ ՔԱՀ. ՓԱՇԱԵԱՆ ՀՄ. ԵՊԻՍԿ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

Քաղաքական Ժողովոյ

Ատենադպիր Ատենապետ

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Մ. ԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ազգային մամլոյ ներկայացուցիչները որոնք դուրսը կըսպասեն, փափագ յայտնած են գալ ունկնդրելու։ Եթէ Ժողովդ անպատեհութիւն մը չի տեսներ, կըրնանք հրաւիրել զանոնք, պայմանաւ որ բան մը չի հրատարակեն։

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԷՖ. — Բանի որ նիստը գոնփակ է՝ ինչո՞ւ դան, և քանի որ բան մը չպիտի հրատարակեն՝ ինչ հարկ զանոնք հրաւիրելու։

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Նախապէս որոշում մը տրուած է արդէն այս մասին։ Հայ թերթերը մեր ազգային կեանքին պատմիչներն են և իրենց խմբագրականները պէտք է գիտակցութեամբ գրուած ըլլան։ Անոնցմէ գաղտնապահութիւնը անոնցմէ կը գտնեմ և ընդհակառակը օգտակար կը դատեմ որ այլազան խնդրոց վրայ գիտակցութիւն ունենան։

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԷՖ. — Ո՛չ, անոնք պատմիչներ չեն, այլ օրը օրին դէպքերը արձանագրող. մեր տօքիւմանները Ժողովիս ատենագրութիւններն են։ Շատ անգամ կը տեսնենք որ թերթին մէկը այսօրուան բածը վաղը կը սրբագրէ, սխալ նօթագրած ըլլալով։

Ն. ՃԻՎԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Նիստէն եաքը Դիւանդ կրնայ Ազգ. մամուլին հաղորդել պէտք եղած տեղեկութիւնները։ Հարկ չիկայ բացատրութիւն ընել խմբագիրներուն համար։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. — Խմբագիրներուն ներկայ չգտնուիլը, զոր կը պահանջէ Վարչութիւնը, այնպիսի խնդիրներու համար է զուցէ որոնց հրապարակ հանուիլը յարմար չի դատուիր։ Սակայն կրնանք օրագրողները հրաւիրել նիստի այն մասին միայն որ գոնփակի հանգամանք չունի։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Տակաւին 71 երեսփոխան չիկայ, հետեւաբար ատենական գործողութիւններով պիտի զբաղինք առ այժմ. այդ միջոցին համար կրնանք ներս առնել մամուլի ներկայացուցիչները։

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԷՖ. — Ինչ կը նշանակէ գոնփակ նիստ գումարել և խմբագիրները ընդունիլ. ինչո՞ւ ուրեմն հրաւիրագրերուն մէջ կը գրէք «Նիստը բացարձակապէս գոնփակ է». այդ պարագային, հարկ կըլլայ ունկնդիր Ժողովուրդին ալ նոյն թոյլատուութիւնը տալ։ Մամուլի ներկայացուցիչները ներս առնել, բայց պայման դնել որ բան մը չի հրատարակեն՝ անտրամաբանական է։

Ա. ՀԱԼԱՃԵԱՆ ԷՖ. — Գոնփակի որոշումը ինչո՞ւ արուեցաւ. որպէս զի երեսփոխաններու խօսքերը տարբեր մեկնութիւններու տեղի չտան լրագրաց մէջ, այլ ընդ այլոյ կերպով գրուելով։ Անցեալ անգամ բացառաբար ներս առինք խմբագիրները, որովհետեւ խոստացան բան մը չի գրել. եթէ նոյն խոստումը տան նաեւ այսօր, կրնանք ընդունիլ զիրենք։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Այս խնդիրը չարժեր որ զբաղեցնէ Ժողովդ. եթէ նիստին ամբողջութեան ներկայ գտնուելին կուզէք, հաճեցէք յայտնել ձեր ձեռամբարձ հաւանութիւնը։

(Ժողովը մեծամասնութեամբ որոշեց բացարձակապէս գոնփակ գումարել նիստը, առանց մամուլի ներկայացուցիչներն ընդունելու)։

ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ատենապետ էֆ. Ժողովին վաւերացման ենթարկեց նախորդ տարեշրջանի 22րդ նիստի տպագիր ատենագրութիւնը, որ վաւերացուառանց որ եւ է դիտողութեան։

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Քաղաքական Ժողովը Դիւանիս յանձնած է կարգ մը երեսփոխանական ընտրութեանց վերաբերեալ պաշտօնագիրներ զորս կարգաւ կը ներկայացնեմ Ժողովիդ։

Ֆէրիգիւղ

(Ատենադպիր էֆ. կը կարդայ Ֆէրիգիւղի ընտրութեան վերաբերեալ պաշտօնագիրը)։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 31 Դեկտ. 1909

Վսեմաշուք Ատենապետ էֆէնտի

Ազգային Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Մայրաքաղաքիս Ֆէրիգիւղի թաղէն հրաժարական մէկ երեսփոխանի տեղ՝ ըստ հրահանգի նոր ընտրութիւն կատարուած և Ընտրողական Ժողովոյ կողմէ Դեկտ. 20 թուականաւ յարգարկուած է տեղեկագիրը, յորմէ կը տեսնուի թէ քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգ. Երեսփոխան ընտրուած է Ազն. Մարկոս էֆ. Նաթանեան։

Քաղաքական Ժողովը Սահմանադրութեան 81րդ յօդուածին արամադրութեան համաձայն քննելով ընտրական տեղեկագիրը՝ նորընտիր երեսփոխանին ընտրելութեան պայմաններն ստուգած և ըստ ամենայնի համաձայն գտած է Սահմանադրութեան տրամադրութենց, և հետեւաբար ընդ դրոյս կը մատուցանէ ընտրութեան տեղեկագիրը։

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Քաղաքական Ժողովոյ

Ատենադպիր Ատենապետ

Ս. ՍՈՒԻՆ Մ. ԱԶԱՐԵԱՆ

(Այն ընտրութիւնը վաւերացուելով առանց որ եւ է դիտողութեան, Ատենապետ էֆ.ն երեսփոխան կը հռչակէ Նաթանեան Մարկոս էֆ.ն, որ ժողովասրահին կից խուցը զբաղեցնելուն՝ կը հրաւիրուի բարապանները կողնուելուն՝ կը հրաւիրուի բարապանները կողմէ և կուգայ մատակցիլ նիստին)։

Սկիւտար—Սէլամիյէ

(Ատենադպիր էֆ. կը կարդայ Սկիւտար Սէլամիյէ թաղի երեսփոխանական երկու ընտրութեանց վերաբերեալ հետեւեալ պաշտօնագիրը)։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 31 Դեկտ. 1909

Վսեմաշուք Ատենապետ էֆէնտի

Ազգային Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Մայրաքաղաքիս Սկիւտար Սէլամիյէ թաղէն պակասեալ երկու երեսփոխաններու տեղ՝ ըստ հրահանգի նոր ընտրութիւն կատարուած և Ընտրողական Ժողովոյ կողմէ դեկտ. 22 թուականաւ յարգարկուած է տեղեկագիրը, յորմէ կը տեսնուի թէ առաջին քուէարկութեամբ Ազն. Բարսեղ էֆ. Աւետիսեան Ազգ. Երեսփոխան ընտրուած է՝ քուէից բացարձակ ամբողջութեամբ։ Իսկ համեմատականի միաձայնութեամբ։ Իսկ համեմատականի միաձայնութեամբ։ Ինչպէս ցոյց տուած են Հմայեակ Լաճիկեան և Յովհաննէս Զայեան էֆէնտիները, որոնց վրայ նոր քուէարկութիւն կատարուելով՝ 184 քուէարկուներուն 54 քուէն ստացած է Հմայեակ Լաճիկեան 26 քուէն Յովհաննէս Զայեան էֆէնտին։ Իսկ նոյն քուէարկուներուն 104ին 99ը փոխանակ համեմատականի ցանկէն մին կամ միւսը ներկայացնելու, իրենց քուէներով բողոքեր են վերոյիշեալ երկու էֆէնտիներու ընտրելիութեան դէմ, և մնացեալ 5 տիներու ընտրելիութեան դէմ, և մնացեալ 5 քուէները առ ոչինչ համարուեր են՝ ստորագրուած ըլլալնուն համար, և թէ քուէարկուրուած ըլլալնուն համար, և թէ քուէարկութեան միջոցին ու յետոյ թաղեցիներ անձամբ Ընտրողական Ժողովին ներկայանալով՝ իրենց դժգոհութիւնը կրկներ են։

Քաղաքական Ժողովը՝ ուշադրութեան առնելով տեղեկագիրը, և նկատելով որ համեմատականի ընտրութեան առթիւ Լաճիկեան և Զայեան էֆէնտիները չտած էին առաւելագոյն քուէն ու անոնցմէ կազմուած էր երկգոյն քուէն ու անոնցմէ կազմուած էր երկպատիկ փակեալ ցանկը և քուէարկութեան գործողութիւնը օրինաւորապէս կատարուած և Ընտրողական Ժողովոյ կողմէ ըստ օրինի տեղեկագրուած էր, բանաւոր չ'համարեց քուէարկուներու միջոցաւ եղած այդ դիտողութիւնները և միւս կողմէ ատուգելով ինչպէս՝ Բարսեղ էֆէնտի Աւետիսեանի, նոյնպէս և Հմայեակ էֆէնտի Լաճիկեանի ընտրելիութեան պայմաններն, համաձայն գտաւ Սահմանադրութեան տրամադրութենց և հետեւաբար ընդ դրոյս Պատրիարքական Ժողովիդ կը մատուցանէ ընտրական տեղեկագիրը։

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Քաղաքական Ժողովոյ

Ատենադպիր Բ. Ատենապետ

Ս. ՍՈՒԻՆ ՏՕՔԹ. Ս. ՍԵՂԲՈՍԵԱՆ

Մ. ՄՍԵՐԵԱՆ ԷՖ. — Ինչ տեսակ բողոքներ եղած են. պէտք է որ ընտրական տեղեկագիրն ալ կարդացուի։

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԷՖ. — Լաւագոյն կըլլայ որ Վարչութեան անդամներէն մէկը բացատրութիւն տայ։

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. (Անդամ Քաղ. Ժողովոյ) — Սկիւտարի բողոքները կը վերաբերին ո՛չ թէ ընտրութեան եղանակին կամ ապօրինութեան մը դէմ են, այլ համեմատականի մնացած անձերու դէմ են. բայց քանի որ, համեմատականի մնացած անձինք առնուած են առաջին ընտրութեան արդիւնքէն, որուն օրինաւորութիւնը վաւերացուց Ժողովը, ընդունելով Բարսեղ էֆ. Աւետիսեանի երեսփոխանական ընտրութիւնը, այդ բողոքները ուրեմն օրինական ո՛եւ է հիմ չունին և Վարչութիւնը քննելով ընտրութեան տեղեկագիրները՝ պատշաճ դատեց, իբրեւ օրինական սահմանի մէջ ընտրուածներ, Պատ. Ժողովիդ վաւերացման ենթարկել։

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Քանի որ Քաղ. Ժողովը ստուգած է քուէարկութեան օրինաւորութիւնը, վաւերացումը յետաձգելու պատճառ մը չիկայ։

ՁԱՅՆԵՐ. — Տեղեկագրին քննութիւնը Նախաձեռնութեան Դիւանին յանձնելու է։

(Աստենապետ էֆ. քուէի դնելով այս երկու առաջարկները, 15ի դէմ 28 քուէով վաւերացան Սկիւտար Սէլամիէի երեսփոխանական երկու ընտրութիւնները։ Հետեւաբար, Աստենապետ էֆ. Ազգ. Երեսփոխան հռչակեց Բարսեղ էֆ. Աւետիսեանը և Հմայեակ էֆ. Լամիկեանը)։

Պէօյիւքտէրէի

Աստենագրիր էֆ.ն կարդայ Պէօյիւքտէրէի երեսփ. ընտրութեան վերաբերեալ Քաղ. Ժողովոյ հետեւեալ պաշտօնագիրը. —

Կ. ՊՈԼԻՍ, 21 Յունվար 1910

Վսեմաշուք Աստենապետ էֆէնտի

Ազգային Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Պէօյիւքտէրէի Թաղէն հրաժարեալ երկու երեսփոխաններու տեղ ըստ հրահանգի նոր ընտրութիւն կատարուած և Ընտրողական Ժողովոյ կողմէ նոյեմբեր 23 թուականաւ տեղեկագիրը յուզարկուած է, յորմէ կը տեսնուի թէ քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգ. Երեսփոխան ընտրուած է միայն Վսեմ. Միքայէլ էֆ. Կիւլլապեան, իսկ միւս մէկ երեսփոխանի ընտրութիւնը մնացած է համեմատական քուէարկութեան։

Քաղաքական Ժողովը Սահմանադրութեան 81րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն քննելով ընտրական տեղեկագիրը, նորընտիր երեսփոխան Վսեմ. Կիւլլապեան էֆէնտիի ընտրելութեան պայմաններն ստուգած և ըստ ամենայնի համաձայն գտած է Սահմանադրութեան տրամադրութեանց։ Իսկ նոյն Թաղէն ընտրելի մնացեալ մէկ երեսփոխանի համեմատական քուէարկութեանն համար Քաղաքական Ժողովոյ կողմէ կարեւոր հրահանգը տրուած է Թաղին Ընտրողական Ժողովին։

Ընդ գրոյս Պատ. Ժողովիդ կը մատուցուի ընտրութեան տեղեկագիրը։

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Քաղաքական Ժողովոյ

Բ. Աստենագրիր — Աստենապետ

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ — Մ. ԱԶԱՐԵԱՆ

Ա. ԱՐՍԷՆԵԱՆ ԷՖ. — Կը նկատեմ որ երեսփ. ընտրութեանց տեղեկագիրներուն մէջ՝ ամենց համար Վսեմաշուք կը գրուի և ոմանց համար Ազնուաշուք. ինչո՞ւ այս տիպոսի խարականութիւնը։ Սահմանադրիչը հաւասարութիւն կը պահանջէ։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ատիկայ ընտրութենէն բղխելիք տարբեր խնդիր մըն է։

(Պէօյիւքտէրէի երեսփ. ընտրութիւնը կը վաւերացուի միաձայնութեամբ և Աստենապետ էֆ.ն երեսփոխան կը հռչակէ Կիւլլապեան Միքայէլ էֆ.ն)։

Եռգնկայ, Խասգիւղ, եւ Եէնի գիւղ Պոյաճը գիւղ եւ Ռումելի Հիսար միացեալ թաղ

(Աստենագրիր էֆ. կը կարդայ Քաղ. Ժողովոյ հետեւեալ պաշտօնագիրը՝ երեսփ. երեք ընտրութեանց մասին)։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 21 Յունվար 1910

Վսեմաշուք Աստենապետ էֆէնտի

Ազգային Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Երզնկայի վիճակէն, և մայրաքաղաքիս Խասգիւղի Թաղէն, ինչպէս նաեւ Եէնի գիւղ, Պոյաճը գիւղ և Ռումելի Հիսար միացեալ թաղերէն հրաժարեալ մէկ մէկ երեսփոխաններու տեղ՝ ըստ հրահանգի նոր ընտրութիւն կատարուած և Գաւառական Ընդհանուր ու Ընտրողական Ժողովներու կողմէ յունվար 5, 11 և անցեալ դեկտ. 27 թուականաւ տեղեկագրերը յուզարկուած են, որոնցմէ կը յայտնուի թէ քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգ. Երեսփոխան ընտրուած են՝

Երզնկայի վիճակէն՝

Վսեմ. Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան

Խասգիւղի Թաղէն՝

Վսեմ. Պետրոս էֆ. Խօրասանճեան

Եէնի գիւղի միացեալ թաղերէն՝

Ազն. Աբրահամ էֆ. Տէր-Յակոբեան

Քաղաքական Ժողովը Սահմանադրութեան 81րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն քննելով ընտրական տեղեկագրերը՝ նորընտիր երեսփոխաններու ընտրելութեան պայմաններն ստուգած և ըստ ամենայնի համաձայն գտած է Սահմանադրութեան տրամադրութեանց։ Հետեւաբար՝ ընդ գրոյս Պատ. Ժողովիդ կը մատուցանէ ընտրութեան տեղեկագրերն։

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Քաղաքական Ժողովոյ

Բ. Աստենագրիր — Աստենապետ

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ — Մ. ԱԶԱՐԵԱՆ

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻԻԼԵԱՆ ԷՖ. — Նորատունկեան էֆ.ն այս երրորդ անգամն է որ երեսփոխան կընտրուի. առջի երկու անգամներուն հրաժարեցաւ, իր զբաղմանց պատճառաւ։ Փափագելի է որ մեր մէջ ունենանք զինքը, բայց Քաղ. Ժողովը իր հրահանգին մէջ պէտք էր ըսէր Ընտրողական Ժողովին որ եթէ ընտրէք՝ չպիտի ընդունի։ Այս եղածը ժամանակի կորուստ է։ Ազգը կրնայ իր յարգանքը ուրիշ կերպով ցոյց տալ Գաբրիէլ էֆ.ին։

Ն. ՃԻՎԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Ժամանակի կորուստի մասին եղած դիտողութիւնը ճիշդ է։ Բայց Նորատունկեան էֆ.ն, իր նախորդ ընտրութեանց միջոցին նախարարական պաշտօնի վրայ էր և չէր կրնար գալ Ժողովի։ Հիմայ որ միմիայն Օսմ. Ծերակոյտին անդամ է, բաւական ատեն ունի տրամադրելի և հաւանական է որ ընդունի։

Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Մինչեւ հիմայ ժամանակ չուներ, բայց այսուհետեւ կրնայ գալ նիստերուն։ Պէտք չէ խնդիր հանել։

ՁԱՅՆԵՐ. — Այո՛, այո՛։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ուրեմն, Երզնկայի, Խասգիւղի և Եէնի-քէօյ—Պոյաճը-քէօյ—Ռումելի-Հիսար միացեալ թաղին երեսփոխանական երեք ընտրութիւնները ձեր ձառամբարձ քուէին կ'ենթարկեմ։

(Ժողովը միաձայնութեամբ կը վաւերացնէ այն երեք ընտրութիւնները և Աստենապետ էֆ.ն երեսփոխան կը հռչակէ Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան, Պետրոս պէյ Խօրասանճեան և Աբրահամ Տէր-Յակոբեան էֆ.ն)։

ԴԻՏՈՂԱԳԻՐ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ ԷՖԷՆԴԻԻ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Մեր պաշտօնակից-ներէն Վահան էֆ. Թէքէեան հետեւեալ դիտողագիրը ուղղած է Դիւանիս. —

Ազնուաշուք Տիար Աստենապետ

Ազգ. Երեսփ. Ժողովոյ

Ատ

Ազգ. Պատ. Ժողովոյդ վերջին նիստը, ինչպէս յայտնի է, Վարչութեան փոփոխին համաձայն զոնփակ տեղի ունեցաւ՝ Պատրիարքական հրաժարականի խնդրին վրայ Վարչութեան տեղեկատուութիւնը լսելու և այդ մասին որոշում տալու համար զոնփակ։ Ինչպէս կը յիշէք՝ զոնփակին պայմաններուն չուրջ Ժողովին մէջ խորհրդակցութիւն մը ալ կատարուեցաւ, և միաձայն որոշուեցաւ որ մատուցուի ներկայացուցիչները ընդունելին սրահին մէջ՝ պայմանաւ որ Պատրիարքական հրաժարականի խնդրոյն վրայ խօսուածներուն մասին տեղեկատուութիւն չընեն։ Մամուլի ներկայացուցիչները առանց բացատրութեան յարգած էին այս պայմանն ու իրենց խոստումը, և Ժողովին յաջորդ օրը հրատարակուած նը-կարագրութիւնը ո՛եւ է քննադատութեան կամ դժգոհանքի տեղի չէր տար։

Դժբաղդաբար, քանի մը օր եաքը, ազգային տեղական թերթերէն Azatamarts թերթին մէջ, առաջին էջ, երեւցաւ յօդուած մը «Վարչութեան Աստենապետը» վերնագրով և Աստ ծածկանունովը ստորագրուած, ուր ի մէջ այլոց հետեւեալ տողերը կարդացինք.

«Վարչութիւնը տեղեկատուութիւններ ը-«բաւ չնորհուած ու գործադրուած մահուան «պատիժներու, դատապարտութեանց, նե-«ղութիւններու և Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին տրա-«մադրութեան նկատմամբ։

«Վարչութիւնը իր սեղկասութիւնը «վերջացուց հետեւեալ յայտարարութիւնով.— «Վարչութիւնը իրեն կը վերապահէ որոշել «ժամանակը եւ հրաւիրել Պատրիարքը իր «պաշտօնին գլուխը անցնելու.»:

Այս յօդուածը երեւցաւ Ազատամարտ թերթին 23 դեկտ. 5 յունվարի թիւին մէջ: Ներկայացնելով զայն Պատկ. Ժողովիդ ուշադրութեան, պէտք չեմ զգար բանալու թէ ան կը կազմէ յայտնի բանարարում մը իր նախորդ նիստին տուած որոշման՝ առանց նկատի առնելու այն վնասակարութիւնը զոր կը պատճառէ մեր ազգային գործոց, մանաւանդ ներկայ փափուկ պարագաներուն մէջ:

Պատկ. Ժողովիդ նկատումն կը ձգեմ Ատոմ ծածկանուան տիրոջ, ինչպէս նաեւ Ազատամարտի արտօնատիրոջ, պատասխանատուութիւնը հաստատել այս խնդրոյն մէջ՝ հետամուտ ըլլալով նաեւ յաւենի Ժողովոյ հարցնելու թէ՝ Ատոմ ծածկանուան տէրը արդեօք Ազգ. Երեսփոխան մը չէ՞: Պատասխանատուութիւնները հաստատելէ ետք՝ Ժողովը անշուշտ կը տնօրինէ զարժանը, Դիւանիդ ցոյց տալիք օրէնքին համեմատ կանոնական պատիժը սահմանելով թերացողներուն:

Ներփակ բացակայութեան գրիս համաձայն՝ կը ցաւիմ որ ներկայ չգիտի ըլլամ յաջորդ նիստին՝ բերանացի եւս պաշտպանելու համար այս նամակիս պարունակութիւնը որ պէտք չունի արդէն պաշտպանութեան և եթէ ունենայ իսկ՝ Պատ. Դիւանդ անշուշտ պիտի ստանձնէ այդ հոգը:

Մնամ ամենախորին յարգանօք

ՎԱՇԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Ազգ. Երեսփոխան Եզիպտոսի

Կ. Պոլիս, 19/1 Փետր. 1910

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Կ'առաջարկեմ յետաձգել այս զիտողագրին նկատառումը մինչեւ որ վերադառնայ Թէքէեան էֆ.ն որ առժամեայ ճամբորդութեան մը համար մեկնած է մայրաքաղաքէս:

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԷՖ. — Քանի որ վիճաբանութիւն չգիտի կատարուէր այս գրի մասին, պէտք չէր որ կարդացուէր:

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ ԷՖ. — Ես ալ կը բողոքեմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ձեր այս զիտողութիւնը կ'արձանագրուի տեղեկագրութեան մէջ:

Ներկաներուն թիւը 71ը անցած ըլլալով, պիտի խնդրեմ որ անմիջապէս Օրակարգի անցնինք: Եթէ ժամանակ մնայ, եաքէն կը զբաղինք տեղական գործոցութիւններով:

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ ԷՖ. — Իմ կողմէ ներկայացուած գրաւոր առաջարկ մը կայ Դիւանին վրայ. եթէ այսօր չգիտի կարդացուի, կը պահանջեմ որ գոնէ յաջորդ նիստին նկատողութեան առնուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Շա՛տ լաւ:

ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժողովը Օրակարգի անցնելէ առաջ, Ատենադպիր Էֆ.ն կարդայ Վահան Էֆ. Թէքէեանի հետեւեալ նամակը.—

Աղնուաշնուք Տիար Ատենապետ

Ազգ. Երեսփ. Ժողովոյ

Սան

Ներկայիս պատիւ ունիմ ծանուցանել Ձեզ թէ այսօր իսկ ստիպուած ըլլալով Պոլսէն դուրս ճամբորդութիւն մը կատարել որ քանի մը շաբաթ պիտի երկարի, պիտի չկրնամ ներկայ գտնուիլ Ազգ. Երեսփ. Պատկ. Ժողովոյդ յառաջիկայ մէկ կամ աւելի նիստերուն:

Բատ այնմ, ներփակելով առաջարկ մը որուն ընթերցումը կը խնդրեմ յառաջիկայ նիստին, կը խնդրեմ նաեւ որ հաճիք զիս օրինաւորապէս բացակայ արձանագրել՝ ճամբորդութեանս տեւողութեանը մէջոցին:

Մնամ ամենախորին յարգանօք

ՎԱՇԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Ազգ. Երեսփ. Եզիպտոսի

Կ. Պոլիս, 19/1 Փետր. 1910

ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ ԷՖ. — Երեսփոխան Սգիլեան էֆ.ն եւս հիւանդութեան պատճառով իր բացակայութիւնը հաղորդած է:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՐԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Խօսքը՝ Քաղ. Ժողովոյ անդամ Հայկ էֆ. Խօճասարեանցին է, Վարչութեան յայտարարութիւնն ընելու համար Ժողովիդ, Պատրիարքական հրաժարականի խնդրոյն առթիւ, Հայ՝ Խօճասարեան էֆ. (Բեմ ելլելով) — Տեա՛ք Երեսփոխանք, Ազգին այս դժնդակ վայրկեանին մէջ, երբ իրր Ազգային երեսփոխան եկած էք Ազգին կամքը յայտնելու Պատրիարքական հրաժարականի խնդրոյն առթիւ, կ'արժէ որ յետադարձ ակնարկ մը ձգենք, դէպքերը կչուադատենք, տեսութիւն մը ուղղենք իրողութիւնները աւելի յստակ դատելու համար: Ատանայի տխուր ազէտէն վերջ երբ կառավարութիւնը այդ տեղ պատասխանատուութենէն կուզէր բաժին մը հանել Հայ Ազգին և անոր հաւատարմութիւնը կասկածի ներքեւ թողուլ, նախորդ Վարչութիւնը իր կատարած արիական զիմումներով յաջողեցաւ կառավարական յայտարարութիւն մը ստանալ, որով անգամ մ'եւս կ'ապացուցանէր թէ Հայերը անմեղ էին, այդ Ատանայի տխուր ազէտին մէջ, որուն հետեւանօք 20,000 Հայեր զոհուեցան և չէն ու բարգաւաճ նահանգ մը քարուքանդ եղաւ: Այդ զիմումին վրայ և կառավարական այդ պաշտօնական յայտարարութենէն վերջ, Հայերը կը կարծէին թէ բանտերը՝ պիտի պարպուէին և վերջ պիտի դնէին հալածանքները. սակայն իրողութիւնը բոլորովին հակառակն էր, և դժնդակ կացութիւնը կը շարունակուէր: Նորանոր ձերբակալութիւններ հին թիւը կը սատարացնէին, վեց Հայերուն վրայ՝ ուրիշ հինգ Հայերու ալ կախուելուն երկիւղը կ'աւելնար: Ս. Պատրիարքը՝ յուսահատ՝ ոտառած իր ամէն միջոցները, հրաժարական տուաւ նախորդ Վարչութեան ստիպման վրայ:

Այս էր իրաց վիճակը, երբ արդի Վարչութիւնը իր պաշտօնը ստանձնեց: Իրեն համար առաջին գործ ըրաւ որդեգրել և շարունակել իր նախորդին ուղղութիւնը, և զգացնել տալ կառավարութեան թէ Պատրիարքին պահանջումը Դուրեան Սրբազանին անհատական պահանջումը չէ՛, այլ Ազգին պահանջումն է: Վարչութիւնը եթէ իր երկար զիմումներուն մէջ ունեցաւ խոստումներ և յուսախաբութիւններ, ունեցաւ նաեւ փոքր գոհացումներ որոնք սակայն անզօր են այդ մեծ աղէտը զարմանելու: Բարեբաղդ եղաւ տեսնելու մանուան դատապարտուած հինգ Հայերէն չորսին կեանքին չնորհումը, մինչ կախաղան կը հանուէին 23 խուժդուժ Թուրքեր որոնք իրենց աղետալի գերը ունեցած էին Ատանայի արհաւիրքներուն մէջ: Միւս կողմէ, Սասֆի դատապարտութեան համար կառավարութիւնը՝ տուած էր պէտք եղած հրամանը. այս էր վիճակը երբ Հիլմի փաշայի Դանիլեանն անկումը պատահեցաւ և եկաւ Հագգը փաշա որուն Դանիլեանն ներկայացուց Վարչութիւնը Ազգին նուազագոյն պահանջները. որով միայն արդարութիւնը պիտի կրնար աւելի գործադրուիլ և աղէտին ձգած աւերները մասամբ զարուիլ և աղէտին ձգած աւերները մասամբ զարմանել: Նորակազմ Դանիլեանը ամէն բարեացամանել: Նորակազմ Դանիլեանը ամէն բարեացակամութիւն ցոյց տուաւ: Սակայն Ս. Պատրիարքն եւս՝ Հայրը և Վարչութիւնը խոստումներէ աբրիարք Հայրը և Վարչութիւնը խոստումներէ աւելի իրական գործադրութիւններ պահանջեցին, մայսինքն թէ կառավարութիւնը պէտք է զարմանէ այդ մեծ աղէտը, այսպէսով գոհացում տալով Ազգին պահանջներուն: Հագգը փաշայի տալով Ազգին պահանջներուն: Հագգը փաշայի խոստումներն էին՝ Ատատօլուի Հայերէն զբաղուած հոգերը իրենց տերերուն վերադարձուած հոգերը իրենց տերերուն վերադարձնել, հակառակ անոր որ բանտարկութեան նել, հակառակ անոր որ բանտարկութեան շրջանին մէջ ազդեցիկ տեղացիները իրենց յաշրջանին մէջ ազդեցիկ տեղացիները իրենց յափիրչակութիւններ կատարած են տեղոյն հայ փիրչակութիւններ կատարած են տեղոյն հայերուն հոգերուն վերադարձումը՝ հիմայ անոնց իրենց տերերուն վերադարձումը մօտալուտ կը տեսնեն: Ատանայի անժամանգ ազգայնոց մանրիլ կալուածներուն գալով, կառավարութիւնը օրինագիծով մը խնդրած է Խորհրդարանէն որ անոնք Ազգին մնան, որուն կը պատկանին արդէն: Հագգը փաշայի Դանիլեանը կը խոստանայ նոյնպէս այրած եկեղեցիները վերաշինել, ինչպէս Հաճընի մէջ, և որբանոցի գործին համար քաղաքակիր տարրերու գործին համար քաղաքակիր տարրերու պէտք եղած պետական նպաստը, մոտակայ բարութիւնը յանձնել Պատրիարքարանի, իսկ

այն միջավայրերուն մէջ ուր կարօտակիները համեմատաբար նուազ են թիւով, իրենց յանձնուի սահմանեալ նպատակը։ Նոյնպէս գործ հայթայթել այրի կիներու որպէս զի իրենց օրապահիկը ճարեն։ Հազիւ փաչա խոստացած է նաեւ Խորհրդարանին ներկայացնել օրինագիծ մը, թալանի կամ ջարդի պատահականութեանց պատճառն պաշտօնատարներուն հետեւեալ խիստ ընթացքը սահմանող։

Երկու ամիսէ ի վեր ձեռք բերուած արդիւնքներն ու խոստումները այս չատ համեստ սահմաններուն մէջ կը բովանդակուին, որոնց լիակատար գործադրութիւնը տեսած ատեն՝ Վարչութիւնը իր պաշտօնն դատած եղանակաւ պիտի վերադարձնէր Նորին Սրբազնութիւնը իր աթոռը։ Ձեռք բերուած արդիւնքները թէեւ կրնան ինքնին թերեւս գոհացում մը նկատուիլ, սակայն Վարչութիւնը խորհելով թէ Աստուծի աղէտը հազարաւոր որբեր նետած է մէջտեղ, եւ թէ հայաբնակ ամենէն բարգաւաճ գաւառներէն մէկը աւերակ դարձած է, անբաւական նկատած էր Դահլիճին կողմէ իրեն տրուած խոստումները, Պատրիարքը իր աթոռը վերադարձնելու համար։

Սակայն Վարչութիւնը այսօր կը տեսնէ թէ Պատրիարքին մեկուսացումը այլեւս դադրած է իր օգտակար չլլնալէն եւ անհրաժեշտ կը դատէ Ն. Սրբազնութեան վերադարձը, իր բողոքի ձայնը լսելի ընել տալու համար։ Նոյն իսկ ներքին գործերու տեսակէտով, Ազգը երկար ատեն չի կրնար մնալ առանց Պատրիարքի, վասն զի Ազգ. գործերուն անկերպարան վիճակը կրնայ վտանգաւոր դառնալ, եւ այս վճռական հանգամանքին մէջ ստիպողութիւն մը կըզգայ . . .

Խ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Հնակցանք։

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով)— Ստիպողութիւն մը կըզգայ Պատրիարքը հրաւիրելու իր աթոռը, վասն զի Ազգը չկրնար ընդերկար առանց Պատրիարքի մնալ, մանաւանդ այժմու ստիպող պէտքերու առջեւ։ Վարչութիւնը արդի պայմաններուն առջեւ նեղ դրութեան մէջ զգայ ինքզինքը եւ իր ձեռնհասութենէն վեր նկատեց՝ հակառակ Ժողովէդ լիազօրուած ըլլալուն ինքնին վերադարձնել Պատրիարքն իր աթոռը։ Պատրիարքի վերադարձը ստիպողականութիւն կրստանայ երբ մանաւանդ Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսը կրնակի կը գրէ թէ հոս այլեւս հաշտութեան ժամը եկած է (թէեւ ա՛չ ներման սակայն) եւ արդի դրութեան մէջ ապրիլ կարելի չէ. Տ. Սահակ Կաթողիկոս կըսէր որ Ն. Սրբազնութիւնը ժամ առաջ վերադառնայ իր աթոռը։

Իրաց այս վիճակին մէջ, Խառն Ժողովը հաւաքաբար հետեւեալ բանաձեւը խմբագրեց զոր կը ներկայացնեմ Ժողովիդ։

ՊԱՏՃԵՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻ ԽՍՒՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

«Ազգային Վարչութեան Խառն Ժողովը՝ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր հրաժարման տեղի տուող խնդիրներուն վրայ կառավարութեան նախորդ եւ արդի Դահլիճներուն հետ քանիցս բանակցելէ եւրը, նկատելով որ նոր Դահլիճին կողմէ բարեացակամ տրամադրութիւններ ցոյց տրուեցան եւ խոստումներ տեղի ունեցան, եւ նկատելով միանգամայն որ Ս. Պատրիարքի երկարժամանակեայ բացակայութեան հետեւանքով Ազգային գործերն անկերպարան կացութեան կրնան մատնուիլ, Ժողովը անհրաժեշտ կը համարի այս պարագաներուն մէջ այլեւս Ն. Սրբազնութեան վերադարձը իր պաշտօնին գլուխը, որպէս զի կարելի ըլլայ հետաձգել նաեւ այս խոստումներու գործադրութեան, եւ միանգամայն Ազգին զանազան խնդիրներուն եւ պահանջմանց լիակատար կարգադրութիւնը ձեռք բերել։

«Հետեւաբար, Ազգ. Վարչութեան Խառն Ժողովը պատեհ ժամանակ համարելով հանդերձ Ն. Սրբազնութիւնը հրաւիրելու իր Աթոռը, կարեւոր կը դատէ խնդիրը Ազգային Ընդհ. Ժողովին լուրջ նկատումն եւ որոշման ենթարկել»։

22 Յունուար 1910

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Անոնք որ խօսք պիտի առնեն, պէտք է ըսեն թէ այս բանաձեւին թե՞ր պիտի խօսին թէ դէմ։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. — Ես կը բողոքեմ այդ պայմանին դէմ որ գործնական չէ։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ցայտնի է թէ դէմ պիտի խօսիք. առաջին խօսքը ձերն է։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. — Վարչութեան տեղեկագիրը՝ Խօճասարեան էֆ. յայտարարեց թէ մենք կէս առ կէս հետեւեցանք մեր նախորդին ուղղութեանը։ Ո՞վ չգիտեր թէ Ազգ. Ժողովս համամիտ չէր նախորդ Վարչութեան ուղղութեան, եւ թէ անուղղակի կերպով հրաժարեցաւ զայն։ Ըսել է թէ այդ ամէնը եղաւ Շահրիկեան մը դուրս նետելու համար . . .

ՏՕՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Ազգ. Վարչութեան իր նախորդին ուղղութեան հետեւած ըլլալու յայտարարութիւնէն եւրը, Սուրեան էֆ.ի հարցումը անտեղի կը գտնեմ։ Նախորդ Քաղ. Ժողովը ինք հրաժարեցաւ, եւ ա՛չ թէ մենք հրաժարեցուցինք, եւ իր հրաժարման չարժառիթն էր Աստուածատաց Դիւանի բանաձեւը որ կառավարէր Ազգ. Ժողովէն կարգելի պատգամաւորութեան մը միջոցաւ չարունակել բանակցութիւնները։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով) — Ատոյգ է որ այդ պատճառով հրաժարեցաւ նախորդ Քաղ. Ժողովը, բայց զգալով իր մասին կեցած անվստահութիւնը։ Ժողովիս անոր վրայ վստահութիւն չունենալը կը հաստատէր թէ իր հետեւած ուղղութիւնը հաւանութեան չէր արժանացած։ Սակէ զատ, Ժողովս համամիտ գտնուեցաւ Կրօն. Ժողովոյ բանաձեւին, իսկ Քաղ. Ժողովին բանաձեւը մերժեց։ Ցայտնի իրողութիւն մըն է թէ, նախորդ Քաղ. Ժողովը հրաժարեցաւ Մինաս Զերաղ էֆ.ի՝ բանաձեւով, վասն զի իր ընթացքով պատճառ եղաւ կորուելու Պատրիարքին ազդեցութիւնը կառավարութեան առջեւ։ Արդ, եթէ Ժողովս իր առջի ընթացքէն հեռանալով տարբեր որոշումի մը յանգի՝ տկարութեան նշան ցոյց տուած պիտի ըլլայ։ Կառավարութիւնը գործը կը ձգձգէ, բայց մատնակի թեթեւացումներով Ազգին պահանջները գոհացած չեն ըլլար։ Մինչեւ այսօր մի եւ նոյն վիճակն է որ կը տիրէ եւ իրերը որ եւ է փոփոխութիւն չկրեցին։ Կրսեն մեզի թէ Կաթողիկոսը գոհունակութեան գիր կը տեղացնէ. բայց պէտք է գիտնալ թէ հարկադրեալ կը գրէ այդ նամակները . . .

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը գոհունակութեան գիր գրած չէ։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով) — Պատրիարքը հրաժարած մնալով, այդ հրաժարականին ազդեցութիւնը ա՛յն ատեն միայն զգալի պիտի ըլլար՝ երբ Քաղ. Ժողովոյ այս կամ այն անդամները Դուռը չերթային բանակցութիւններ կատարելու, որոնց մէջ խոստումներէ ուրիշ բան չկայ։ Վարչութեան այս ընթացքը կատարեց հրաժարականին ազդեցութիւնը, վասն զի կառավարական շրջանակներու մէջ այն գաղափարը առաջ եկաւ թէ առանց Պատրիարքի ալ կընթանան Պատրիարքարանին գործերը։ Եթէ Քաղ. Ժողովը թողուր Պատրիարքը իր վիճակին մէջ, կառավարութիւնը ինք ուղղակի պիտի բանակցէր անոր հետ։ Մենք կուզենք որ Պատրիարքը մնայ. բայց, սա պայմանով. գրէ կառավարութեան թէ մինչեւ 15 օր պիտի սպասէ եւ եթէ դարձեալ չի գործադրուին իրեն տրուած խոստումները, այս անգամ անդառնալի կերպով հրաժարի, Վարչութիւնն ալ իր հետ։

Ինչպէս Վարչութեան տեղեկագիրին յայտարարութենէն հասկցուեցաւ, իրենց նախորդին ձեռք բերած գոհացումները միայն վայելեցինք. հետեւաբար իրենց եղած խոստումները եւ ցոյց տրուած բարեացակամութիւնը խոստումի սահմանէն անդին չեն անցներ։ Եթէ ստիպուինք Պատրիարքը իր աթոռը հրաւիրել, առանց իրականացած խոստումներու, մենք տկարացած կըլլանք եւ Ազգին արժանապատուութեան տեսակէտով չատ բան կը կորսնցնենք։

Այս առթիւ, հարկ կըզգամ յայտարարելու թէ պէտք է իւրաքանչիւր երեսփոխան գիտնայ թէ ինչ պահանջուեցաւ եւ ինչ եղաւ, կամ որը՞ գործադրուեցաւ ու ո՞րն է գործադրելին։ Այս նպատակով, Հայ Ազգին պահանջումներուն մէկ գլուխ ցանկը պատրաստած եմ, որ աւտրկ. —

«Վերաշինել՝ Կիլիկիայի մէջ այրուած քանդուած եկեղեցիները, գպրոցները եւ եկեղեցական կալուածները։

«Որբերուն, այրիներուն յատկացուելիք տարեկան վճարումները եւ կրթական գործին ծախսուելիք գումարը հիմակուընէ Խորհրդարանին քուէարկութեանը ենթարկելով՝ պիտանէին մէջ անցընել եւ ո՛ր նահանգի ո՛ր տեսակ հասոյթէն վճարուելիքը ճշդելով «հէվալէ»ները տալ, որով ա՛լ ամէն տարի երկար բարակ դիմումներու եւ բանակցութիւններու տեղի չմնար։

«Վաճառականներուն իրը զրամագլուխ առնուազն երկու հարիւր հազար ոսկի բաշխել եւ անոնց պարտապահանջները ստիպել հինգ տարի եռքը սկսելով՝ հինգ տարուան մանավճարով իրենց ամբողջ առնելիքին հարիւրին 30ը ստանալ եւ հաշիւը փակելու։ Բաշխուելիք գումարին ոչ մայր գումարը եւ ո՛չ ալ տոկոսը պահանջել, այլ իրը հատուցում անոնց վնասներուն՝ իրենց ձգել այդ գումարը։

«Արդէն օրէնքը կը արամադրէ որ՝ հաղորդը կը մնան մեռնողին մօտաւոր և չգտնուելու պարագային՝ հեռաւոր ազգականին։ Սակայն դուրս, առանց ժառանգորդի սպաննուածներուն հողերը յանուն Ազգին արձանագրել պատկանեալ եկեղեցիին։ Այդ մասին ըլլալիք ձեռակերպութիւններուն մէջ արկածեալները և եկեղեցին զերծ պահել օրինական ծախքերէ։

«Անոնք որ՝ թէ Պատերազմական ատեանին և թէ Հէյէթը Թահգիգիյէի ծանօթ կըրկնակ մաղպաթներուն մէջ իրը բուն զրկիչ և պատասխանատու ցոյց տրուած են, պէտք է յաւէտ բարոյապէս դատապարտուած մնան Օսմ. ազգին առջեւ և ընդհանուր ներումէն չկարողանան օգտուիլ։

«Անխափր փոխել և Սատանայի նահանգէն դուրս փոխադրել այն պաշտօնեաները՝ որոնք դէպքի ժամանակ ներկայ էին հոն։

«Առանց ցեղի և կրօնի խտրութեան կազմակերպել պաշտօնէութիւնն ու ոստիկանութիւնը որոնք դէպքի ժամանակ ներկայ էին։

«Այն իսլամ երեւելիները և պաշտօնեաները, որոնք դէպքի ժամանակ խուժանին արդէք դատնալով և կամ արկածեալները պաշտպանել և պատսպարելով բարիքներ գործած են, բարոյապէս վարձատրել և գնահատել մէկ մէկ չքանչանով, ուրիշներու օրինակ և քաջալերութիւն ըլլալու համար։

«Անպայման և առանց դատարանական երկարապատում ձեւակերպութեան՝ վարչականօրէն եւ առնել «միւթէզալլիպէ» ներուն ձեռքէն՝ գրաւուած հողերը և պաշտօնական արձանագրութեան ենթարկելով վերադարձնել իրենց տէրերուն, որոնք Օսմ. ազգին անաւական և երկրագործական զարգացման հոլ և հաւատարիմ սատարներն են։

«Միանգամ ընդ միշտ ջնջել ճորտական դրութիւնը և անմիջապէս զինաթափ ընել վաչկատուն ցեղերը, որոնք թէ խաղաղ տարերու հանգիստը և թէ Օսմ. երկրին ներքին անդորրութիւնը կը խանգարեն։

«Դէպքի ժամանակ, առանց հոսանքէն թելադրուելու և լոկ իր փափաքովը վայրագութիւն գործած ըլլալուն հաստատուողները և կուսակցութեան և պատիւ բանաբարութեան ոճիրով դատապարտուածները բացառութիւն ըլլալով, մնացած բոլոր իսլամ դատապարտեալներուն, ինչպէս նաեւ անխափր Քրիստոնեայ բանտարկեալներուն ընդհանուր ներում շնորհել»։

Լ. ՍԱԱԹՃԵԱՆ ԷՖ. — Անոնք Պատրիարքը պահանջած է արդէն։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. — Անոնք կան ու կը մնան, և գէթ մանակի գոհացումներ չեն տրուած։ Ընդհանուր ներումի պարագային գալով, 23 հոգիի համար մահու պատիժի գործադրութիւն պահանջուած է, իբրեւ բուն յանցաւոր. եթէ այս բուն յանցաւորները անպատիժ կը մնան, ես այն կարծիքը կունենամ թէ այսօրուան Քաղ. Ժողովը բնաւ գոհացում չէ գտած և կը ներկայացնեմ հետեւեալ բանաձեւը. —

«Ազգ. Երեսփ. Ժողովը նկատելով որ Ս. Պատրիարք Հօր պահանջումները Ազգին կամաց համաձայն են և Նորին Սիննոսական ատեանի հրաժարականը նպատակ ունի, իբրեւ պաշտօնական բողոքագիր, արդարութեան կատարելագործ և լիովին գործադրութիւնը Սատանայի և շրջակայից աղէտին առթիւ ապագային նոյնատեսակ ոեւէ ապառնալիքի և վտանգէ Ազգը զերծ պահելը ապահովել, նկատելով որ կառավարութեան թէ՛ պաշտօնական պատասխանագիրը Ազգ. Նախորդ Վարչութեան օրով և թէ՛ բերանացի բացատրութիւնները կամ պատասխանները Ազգ. Ներկայ Վարչութեան օրով Ս. Պատրիարքին և հետեւարար Ազգին և Օսմ. հայրենիքի պահանջումներուն գոհացում չեն տար, որոշեց.

Ա. — Որ Ս. Պատրիարք Հայրը ուղղակի և առանց միջնորդի (ըլլալով ինք միջնորդ Ազգին և կառավարութեան միջեւ՝ ըստ Սահմանադրութեան) գրաւորապէս հաղորդէ կառավարութեան որ թէ՛ պաշտօնական պատասխանագիրը Նախորդ Օսմ. դահլիճին և թէ՛ բերանացի խոստումները Ներկայ Օսմ. դահլիճին՝ սովորական խոստումներ են միայն և յայտնի տրամադրութիւններով Ազգին գոհացում չեն տար, ուստի և ինք հրաժարեալ կը մնայ 15 օր եւս սպասելով պահանջումներուն անմիջական գործադրութեանը . . .

Ա. ՀԱԼԱՃԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Ասա թէ ոչ զրահաւորները կուգան։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով իր բանաձեւին բնթերցումը) — Հակառակ պարագային կը հրաժարի, ինչպէս Ներկային մէջ կառավարութեան առջեւ, նոյնպէս Ազգին առջեւ։

Բ. — Որ Ազգ. Վարչութիւնը կառավարութեան հետ յարաբերութեան գործը Պատրիարքին թողու և ինք մնայ միայն խորհրդականի դերին մէջ»։

Մ. ՉԵՐԱԶ ԷՖ. — Իրր պարզ երեսփոխան կը խօսիմ, որովհետեւ, ինչպէս գիտէք, առջի օրէն հրաժարական տուած եմ Քաղ. Ժողովոյ անդամակցութենէն . . .

ՏՕԲԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ ԷՖ. — Ձեր հրաժարականը ընդունուած չէ։

Մ. ՉԵՐԱԶ ԷՖ. — Գոհ եմ որ արդի Վարչութիւնը Պատրիարքական հրաժարականի խնդիրը Ազգ. Ժողովին բերաւ, մինչդեռ նախորդը հոս չի բերաւ և տարտնպի մատնուեցաւ։ Ծանրակշիռ երեւոյթ մը առաւ այս հրաժարականի խնդիրը, այնպէս որ Թուրք մամուլը Իլթիմաթում կ'անուանէ Պատրիարքական հրաժարականը և քանի որ կառավարութեան հետ յարաբերութեան խզում էր կերպով մը, պէտք էր որ խնդիրը հոս բերէր նախորդ Վարչութիւնը։ Ըստ իս, լաւ կըլլար որ Պատրիարքը մնար իր պաշտօնին վրայ և դիմումները չարունակէր, Յունաց Պատրիարքին պէս։ Կրսուի թէ չորս Հայեր չկախուեցան և թէ հինգ Թուրքերու դատապարտութեան համար դիմում եղած է, որմէ Սասֆը Բաբիզի մէջ պիտի լսէ իր չորս տարի պաշտօնէ զրկուելու վճիռը։ Այսչափը անցեալին համար։ Արդ, երկու լուծում կրնայ տրուիլ այս խնդրոյն. կա՛մ այն է որ Ս. Պատրիարքը ազգու պաշտօնագրով մը կառավարութեան մատնուէ Ջարգին ու Թալանին բոլոր սասկութիւնը և մեծ պայքար մը մղէ բոլոր ախոյեաններուն դէմ, գոցելով Պատրիարքարանը, առաջնորդարաններն ու եկեղեցիները. և կա՛մ, պէտք է բաւական համարինք ձեռք առնուած միջոցները, ինչպէս 50 մահմետականներու կախուիլը, Սասֆի պատիժին ծանրացումը, մահիւններու ետ տրուելու խոստումը, և հրաւիրենք Պատրիարքը որ վերադառնայ շարունակել իր պաշտօնը։

Իրա՛ւ, այս գոհացումները փոքր բաներ են, սակայն պէտք է խորհիլ թէ Համիտի ըրածնակալութեան չջնջին, անթիւ Ջարգերէն ու Թալաններէն ետք, ոչ մէկ փոխարինութիւն եղաւ մեզի։ Երկուքէն որը՞ ընդունինք. եթէ առաջինը, պարկեշտ և հմուտ Պատրիարք մը գտնէ զան, ցոյց մը բրած պիտի ըլլանք Դահլիճին դէմ, մինչ թէ՛ Պոլիս և թէ՛ մանաւանդ Երուսաղէմի մէջ հիմայ այնպիսի խնդիրներ ունինք, որ եթէ շրջած չչուկները իրականանան, Դահլիճին բարեացակամութիւնը պիտի կորսնցունենք։ Մենք գիտենք կացութիւնը և այդ պատճառաւ է որ կ'առաջարկեմ «երկու չարեաց փոքրագոյնը ընդունիլ»։ Անգլիա 150 տարուան սահմանադրական երկիր մըն է, իր արդի զարգացեալ վիճակին հասնելու համար, մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ հազիւ մէկուկէս տարի եղաւ Սահմանադրութեան հռչակուիլը։ Ամէն ժէօն Թիւրք՝ Թալէաթ պէյի, Ճավիտ պէյի անվիճելի ուղղամտութիւնը չունենար. ուստի Ջանանք որ անոնց բարեացակամութիւնը գրաւենք Ազգին վրայ, և ո՛չ թէ կառավարութեան և խուժանին բարկութիւնը հրաւիրենք։ Զգործենք անխոհեմութիւնը մէկ Սասանայի տեղ 40 Սասանայ ստեղծելով։ Ո՛չ ներքին այժ մը ունինք և ո՛չ ալ արտաքին յոյս մը . . .

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով) — Ասիկայ թո՛ղ Եւրոպայի մէջ մտածէիք։

Մ. ՉԵՐԱԶ ԷՖ. (Շարունակելով). — Դուրեան Սրբազանի անձը նուիրական է մեզի համար, ո՛չ միայն իրրեւ Պատրիարք, այլ եւ իրրեւ Կաթողիկոսական երկրորդ ընտրելի։ Եթէ միջոց մը կայ վերադառնալու, պէտք է գործադրուի և այնպիսի բան մը խմբագրուի որ որ եւ է նուաստացում չըլլայ . . .

Մ. ՀԱՅԿԱԶՆ ԷՖ. — Պատասխանելու կարգը որո՞ւն է։

Մ. ՉԵՐԱԶ ԷՖ. — Հիրմի փաշայի օրով եկած գիրը անպատասխանի մնաց. ըսուած էր թէ ժողովները պիտի պատասխանեն։ Ես գրի առած եմ Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ տրուելիք պատասխանի համառօտ նմոյշ մը զոր կը կարդամ ահա՝։

«Ասկէ առաջ հրաժարած էի Պատրիարքական պաշտօնէս, գլխաւորաբար անոր համար որ Սատանայի Զինուորական Ատեանը թեթեւ պատիժներու դատապարտած էր Կիլիկիոյ ահաւոր Ջարգերուն գլխաւոր հեղինակները։ Առանց պատիժներուն ծանրացումը կը պահանջէի, ո՛չ թէ վրէժինդրական նպատակաւ՝ ինչպէս որ կարծուեցաւ յանիրաւի, այլ պարզապէս երկիւղ ազդելու համար ուրիշ գաւառներու բարձրաստիճան պաշտօնեաներուն, որով կարելի պիտի ըլլար միանգամ ընդմիշտ փակել Հայկական Ջարգերու թուականը, որ մարդկային պատմութեան ամենէն քսմնելի էջը կը կազմէ։ Սակայն, քանի որ նախարարական պատասխանագիրը կը յայտարարէ թէ «Օսմանեան զանազան տարրերու մէջ կա-

տարեալ համերաշխութիւն հաստատելու և ապագային մէջ ալ ամէն կողմ այս կարգի ցաւալի դէպքերու կրկնութիւնն արգիլելու միջոցները կատարեալ լրջութեամբ ու կարեւորութեամբ կապահովուին և կը գործադրուին», այս պաշտօնական յայտարարութեան երաշխաւորութիւնը և վերջերս գործադրուած արգարութեան վճիռները բաւական համարելով՝ այլեւս չեմ պնդեր հրաժարականիս վրայ, և կը խոստանամ Պետութեան ու իր հաւատարիմ Հայ Ազգին միջեւ միջնորդի պաշտօնս կատարեալ ջրունակել ըստ առաջնոյն»։

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ. (Բեմ ելլելով)։ — Նախ և առաջ գոհունակութիւնս կը յայտնեմ արդի Վարչութեան ջանքերուն համար, քանի որ հարկ եղած աշխատութիւնը չմնայեց Ազգին պահանջներուն գոհացում տալու համար, ինչպէս իր նախորդն ալ։ Ըսուեցաւ թէ այլեւս Ս. Պատրիարքը կրնայ վերադառնալ իր աթոռը, բայց պէտք եղածին չափ չի բացատրուեցաւ թէ ինչո՞ւ համար։ Թէեւ Վարչութեան ներկայացուցչին ճառը գեղեցիկ էր, բայց ընդհանուր ապաւորութիւնն այն եղաւ որ ինք և իր պաշտօնակիցները համոզուած չեն իրենց բածներուն։ Վարչութիւնը ի վիճակի չէ մեզի ըսելու թէ սա ըրի, նա ըրի. և բնականաբար իրենց արժանապատուութիւնն ալ թոյլ չիտար որ չըրածնին իբր ըրած ցոյց տան։ Պէտք չէ խնդիրը այլափոխել. ի՞նչ էր բո՛ւն հրաժարականին շարժառիթը։ Ս. Պատրիարքը հրաժարեցաւ, որովհետեւ Ատանայի աղէտին առթիւ արդարութիւնը չի գործադրուեցաւ։ Մենք պահ մը մէկդի դնելով մեր ահաւոր վնասները, արդարութիւն խնդրեցինք, բան մը որ կառավարութեան պարտքն էր ինքնաբերաբար գործադրելու, և որ ո՛չ թէ ամբողջական՝ այլ մասնակի գոհացում մը իսկ չի տուաւ։ Ջարդը պարագլուխներ ունէր, զանոնք պատժելու էր. իբրեւ կարկտան, Ասաֆի համար վճռուած չորս տարուան պաշտօնազրկութիւն մը կը բաւէ՞ միթէ։

Եւ քանի որ կարգը եկած է, պէտք է ըսեմ թէ անհարկի էր Ս. Պատրիարքին հրաժարականը, որ նախորդ Քաղաքական Ժողովոյ տոպմամբ տրուեցաւ։ Անոնք որ հինգ Հայերու կախաղան հանուելու որոշման առթիւ Պատրիարքական հրաժարականին նման դժուարին կացութիւն մը ստեղծեցին, մեծապէս սխալեցան։ Ես համոզուած եմ թէ, Ս. Պատրիարքը բաւն բողոքով մը կրնար առջեքը առնել այդ մահու պատիժներու գործադրութեան։ Իմ նպատակս՝ կատարուած գործողութիւնը քննադատել չէ. սա միայն պիտի չեչտեմ որ, եթէ Ս. Պատրիարքը ինք անձամբ տանէր այն հրաժարականը որ պատրաստուած էր և ըսէր թէ ահաւասիկ եկած եմ հրաժարականս տալու, նո՛յն ազդեցութիւնը պիտի ընէր ինչ որ ըրաւ այս ձեւով մատուցուելով։ Անցան ամիսներ, և Ս. Պատրիարքը մեկուսացած կը մնար, մինչ Վարչութիւնը ճիգեր կընէր ելից հնար մը գտնելու։ Եւ ահա՛ դատապարտուած հինգ Հայերէն, որոնց պատիժը չպիտի գործադրուէր, մէկը կախաղան հանուեցաւ. որպիսի՞ արդարութիւն էր այս. միւս չորը ինչ ոճիրով որ դատապարտուած էին, կախուելն ալ նոյն գիրքին մէջ կը գտնուէր։ Բուն պատճառն այն էր որ 30—40 թուրքեր պիտի կախուէին և հարկ էր Հայ մէն ալ կախել փոխադարձաբար։ Ասոնք սուսակ մը գիւանագիտութիւններ են, ինչպէս որ գիտէք։

Դարով Քաղաքական Ժողովոյ տեղեկագիր անգամին, անցեալ նիստին մէջ յայտարարեց որ իբր թէ Վարչութիւնը իր ջանքերը չէ խնայած և վերջապէս ձեռք բերած է 30 թուրքերու մահու պատիժին գործադրութիւնը։ Այս յայտարարութիւնը անճշդութիւն մըն է. այդ վճիռները հաստատուած էին 4—5 ամիսներ առաջ, և երբ այն տեսն յանուն Ատանայի և Հալէպի արկածելոց՝ Նպատից Միջազգային Ցանձնաժողովոյ միւս ընկերներուս հետ առթիւ ունեցանք՝ Ներքին գործոց նախարարին ներկայանալու, Թալէաթ պէյ ըսաւ թէ այդ կախաղանի պատիժները պիտի գործադրուին, առանց որու նախարարութիւնը կը կորսնցնէ իր բէսիթիժը։ Հետեւաբար, Հայ Ազգին գոհացում տալու համար չէր որ կախաղան հանուեցան 30 թուրքերը. այս կէտը պէտք է ճշդել։

Գանք պետական նպատի գործին։ Օսմ. Խորհրդարանը 30,000 ոսկի քուէարկեց Ատանայի աղետեալներուն բաշխուելու համար, բայց արդար բաշխում չեղաւ, և առթիւ մը Նպատից Միջազգային Ցանձնաժողովը գիտցուտուաւ Ներքին գործոց նախարարին թէ այդ գումարին 16,000 ոսկին իւրացուցած էին ջարդին պարագլուխները և մնացեալ 14,000 ոսկին միայն բաշխուած էր հրկիզեալ և կարօտ ժողովուրդին։ Այս նպատակով քանիցս դիմում եղած է կառավարութեան, բայց դեռ չենք գիտեր թէ սոյն զեղծումին դատ տակաւին ինչ՛ր անցած դարձած են։ Որբերուն համար 20,000 ոսկի քուէարկուիլը բարի տրամադրութեան արդիւնք կը համարուի, այնպէս չէ՞, բայց ես ստոյգ աղբիւրէ տեղեկութիւն ունիմ թէ դեռ վերջերս Հայ մը՝ ալ մահուան դատապարտուեր է անարդարանալի պայմաններով և թէ վճիռը պիտի գործադրուի...

ՁԱՅՆԵՐ. (Ընդմիջելով) — Ո՞վ է այդ մահուան դատապարտուած Հայը։

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով)— Ես անձնապէս կը հաղորդեմ Վարչութեան Ատենապետին, վասն զի այդ լուրը մտերմական շրջանակի մը մէջ հաղորդուած է ինձ։ Իմ նպատակս՝ կառավարութիւնը քննադատել չէ, այլ չեչտել սա պարագան թէ, ինչ որ էր կացութիւնը ասկէ առաջ՝ բնաւ փոխուած չէ Պատրիարքական հրաժարականէն ի վեր. մենք խոստումներ միայն առինք, բայց անոնցմէ ո՛չ մէկը գործադրուեցաւ։ Մենք ասկէ առաջ որոշեցինք որ, մինչեւ որ գէթ մասնակի գոհացումներ չստանանք՝ Ս. Պատրիարքը չի հրաւիրուի իր աթոռը։ Արդ, իրականն բան մը չի տեսած, ինչպէ՞ս կուզենք որ ես առնէ հրաժարականը, եղածը ի՞նչ է որ հիմայ կրնայ զալ կըսեն։ Ես քիչ մը վերացական կը գտնեմ այն գաղափարը թէ Պատրիարքական աթոռը թափուր մնալով, կրնայ վտանգ առաջ գալ. երբ ամիսներով թափուր մնայ այդ աթոռը, Ազգային որ եւ է իրաւունք չի կորսուեցաւ, վատահ եղէք որ եթէ դեռ վեց ամիս ալ այնպէս մնայ, դարձեալ բան մը չենք կորսնցուներ։ Ճիշդ է Զերազ էֆ.ին առաջին գաղափարը, թէ պէտք է զգուշանանք ծայրայեղութեան երթալէ. բայց համամիտ չեմ իր եզրակացութեան, զոր գրաւորապէս ներկայացուց, թէ Ս. Պատրիարքը պէտք է ետ առնէ իր հրաժարականը արդի պայմաններուն մէջ։ Ասոր մէջ արժանապատուութեան խնդիր կայ Ազգին համար. մտածեցէք որ այս պայմաններով իր աթոռը վերադարձած Պատրիարք մը ի՞նչ ակնածանք կրնայ ազդել կարիրք մը ի՞նչ ակնածանք կրնայ ազդել կառավարութեան մօտ։ Այսօրուան տիրող հոսանքը յաղթ բերողները թո՛ղ գիտնան թէ Պատրիարքական հրաժարականը խաղալիք չէ. եթէ այսօր որոշենք վերադարձը, օտար տարրերը ի՞նչ աչքով պիտի նային մեր վրայ, միթէ չպիտի՞ ծիծաղին անոնք այս տարօրինակութեան վրայ։ Յարգելի երեսփոխա՛նք, լաւ գիտցէք որ այդ հոսանքէն բռնուելով կը քշէք Ազգը դէպ անել ճամբայ մը. ես կը վախնամ թէ պիտի զղջաք դուք ձեր այս ատիճան փութկոտութեան համար։

Ինչպէս որ գիտէք, նախարարութիւնը նոր կազմուեցաւ և ժամանակ չունեցաւ տակաւին առաջարկուած խնդիրները ուսումնասիրելու. տրուած խոստումները ձեւական են. թէպէտ նոր նախարարութեան բարեմտութեան վրայ կասկած չունիմ, սակայն միայն խոստումներու վրայ հիմնուելով ըլլալիք վերաբաղարձը չեմ հասկնար. պէտք է սպասենք ուրեմն քիչ մ՛ետ և այս կերպով ժամանակ տանք սոյն նախարարութեան գտնել մասամբ իրագործելու համար Ազգին պահանջները։ Հետեւաբար, ես իմ մասս, բանաձեւի պէտք չեմ տեսներ ու անժամանակ կը դատեմ Զերազ էֆ.ին առաջարկը։

Կ՛եզրակացնեմ թէ Ազգ. Ժողովս այսօր պէտք չէ ընդունի որ եւ է բանաձեւ կամ առաջարկ որ Ս. Պատրիարքը իր աթոռը հրաւիրելու ձգտի, և ապասէ որ գէթ մասնակի գոհացումներ տուին կառավարութեան կողմէ։

Հ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ ԷՖ. — Ս. Պատրիարքին տրամադրութիւնը ծանօթ է արդեօք Վարչութեան, այդ մասին բան մը չըսուեցաւ։

Յ. ՊԱՀՐԻ ԷՖ. (Անդամ Քաղ. Ժողովոյ) — Ես պիտի պատասխանեմ ամենէն վերջը. միայն, սաչափը կրնամ ըսել այժմէն թէ Վարչութիւնը ինչ որ ըրաւ՝ Ս. Պատրիարքին գիտակցութեամբ ըրաւ։ Բայց թէ իր պաշտօնը պիտի վերստանձնէ՞ թէ ոչ, այդ չենք գիտեր։

Տ. ԳՐ. ՎՐԴ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ. — Անցեալին վրայ մտածելէ աւելի, այսօրուան ու վաղուանը խորհինք. Պատրիարքական հրաժարականի խնդիրը սեղանի վրայ կը գտնուի հինգ ամիսէ ի վեր և իրողութիւնը այն է որ Ազգը անիշխանութեան մէջ է. գործերը դէպ ի կազմալուծում կը գլսին և չատ մը կարեւոր խնդիրներ երեսի վրայ մնացած են։ Իրաւ է թէ, ըստ Սահմանադրութեան, Պատրիարքը Ազգին և Պետութեան յարաբերութեանց միջնորդն է, հետեւաբար կրնդունիմ որ պէտք եղած հետապնդումը Հայոց Պատրիարքն ինք կատարէ անձամբ, տարբեր միջոցներով։ Պէտք չէ լքանենք գինքը իր տանը մէջ։ Ժողովս պէտք է արտօնէ գինքը անձամբ կատարելու հարկ եղած գիմումները, ինչ որ լաւագոյն ճամբան է յաջողելու։ Այսօր Վարչութիւնը

կըսէ թէ մեր ձեռքէն եկածը ըրինք, բայց ասկէ աւելին ընելու անկարող ենք։ Արդ, եթէ երբէք Պատրիարքին ըսենք թէ Ազգին պահանջումները գոհացում գտան, այլևս ձեր աթոռը վերադարձէք, իրողութիւնը խեղաթիւրած կըլլանք. ձեռք բերուածները մեծ բան մը չեն։ Կառավարութիւնը իրաւ է թէ նախորդ ջարդերէն տարբեր բան մը ըրած ըլլալու համար քանի մը եղեռնագործներ կախաղան հանեց, բայց իր այս արարքը մեղի գոհացում տալէ աւելի ցոյց տալու համար էր թէ կարուկ միջոցներու կը դիմէ։ Նախարարաց Խորհուրդը Ատանայի որբերուն համար 20,000 ոսկի տրամադրել որոշեց, բայց չուզեց ըսել տալ թէ Հայոց Պատրիարքին խնդրանաց ու դիմումին վրայ ըրած է այդ կարգադրութիւնը, այլ թէ կառավարութիւնը ինք յատկացուցած է ուզղակի։ Մենք Ս. Պատրիարքին «դարձի՛ր և պաշտօնիդ գլուխը անցիր» ըսելէ ուրիշ այժ չունինք. իսկ եթէ պնդենք որ մնայ իր հրաժարած վիճակին մէջ, ազգային անձնասպանութիւն մը գործած պիտի ըլլանք։ Վարչութիւնը չէր կրնար բարապանի պէս վազել ատին անդին. իր պարտականութիւնը կատարած է և Պատրիարքին կը մնայ բանակցութիւնները շարունակել։ Զենք կրնար խընդիրը ձգել այս անկերպարան վիճակին մէջ, և նո՛յն իսկ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը որուն սիրտը գիտենք թէ որքա՛ն խոցուած է, համամիտ է որ հաշտութեան սեղան տրուի և խնդիրը փակուի։

Արդ, պէտք է ըսենք Հայոց Պատրիարքին, թէ այդ խնդիրները քու անձնական խընդիրներդ չեն, այլ Հայ Ազգինն են որուն ատենով արդարութիւն կը պահանջես, օրէնքի այժով։ Գործադիր իշխանութիւնը և խորհրդակից ժողովները ասկէ աւելի բան մը չեն կրնար ընել։ Պէտք է որ Դուրեան Սրբազան վերադառնայ իր աթոռը, Ազգին անունով պնդելու համար իր պահանջումներուն վրայ, որպէս զի այս անիշխանութիւնը վերջ գտնէ։

ՏՕՔԹ. Կ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ ԷՖ. — Հայ Ազգը սահմանադրական ամէն միջոցներու դիմո՞ց։ Ո՛չ։ Վերջին պարտք մը ունինք, զայն ալ կատարենք։ Եթէ Դանլիճը լոկ խօսքերով գոհացում տալ կուզէ մեզի, իրմէ վեր Օսմ. Խորհրդարանը կայ. ինչո՞ւ անոր չդիմենք։ Ես կառաջարկեմ որ այդ օրինական իրաւունքնիս ալ կատարենք ու վերջը մտածենք թէ պէ՞տք է հրաւիրել Պատրիարքը։

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԷՖ. — Ես բուն իսկ հարցին վրայ խօսելէ առաջ, կուզեմ պատասխանել Տօքթ. Մութաֆեան էֆ.ին։ Առաջին անգամ երբ Ատանայի ջարդը տեղի ունեցաւ, Օսմ. Բառլամէնտի Հայ մէպուսները բուռն բողոքներ բարձրացուցին. բայց մեր բողոքները սխալ կըմբռնուէին Խորհրդարանին մէջ, ուր ո՛չ միայն կարեկցութեան ձայն մը չի լսուեցաւ, այլ ընդհակառակը կիրքեր զրգռուեցան, և մեր թուրք պաշտօնակիցները ուզեցին ըսել թէ յանցաւորը Հայերն էին։ Այս երեւոյթը տեսնելով, մեր թաքթիքը փոխեցինք, և փոխանակ հրապարակային պոռթկումներու, ուզեցինք որ Դանլիճին միջոցաւ կարգադրուի գործը։ Եւ կը յիշէք թէ, մեր դիմումին վրայ, կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ յանցաւորը Հայերը չէին։ Այդ միջոցին հասաւ Պապիկեանի տեղեկագիրը որ կոչուած էր բոլորովին ազդու դարման մը տանիլ, նոյն իսկ Բառլամանին մէջ, և մենք կը պատրաստուէինք արդարութիւնը պահանջել այն տեղ, ինչ գնով ալ ըլլար։ Բայց կը ցաւիմ ըսելու որ Պապիկեանի տեղեկագիրը դեռ ամբողջացած չէր և հազիւ քանի մը հատկոտոր էջերը ընդօրինակուած էին. ատոր դէմ կար Եուսուֆ Բէմալի տեղեկագիրը որ սուտ ըլլալով հանդերձ՝ պիտի իւրացնէր Խորհրդարանը։ Մենք շատ լաւ գիտէինք որ եթէ Պապիկեանին տեղեկագիրը ամբողջացուելով բերուէր, այնպիսի պոռթկում մը պիտի պատահէր որ Թուրքիոյ բոլոր անիրաւութիւնները իր երեսին պիտի տրուէին։ Քաջ geste մը պիտի ըլլար ասիկայ, բայց ինչ վիճակի պիտի մատնուէր ատոր հետեւանքը, դաւառացի Հայ տարրը։ Երեսփոխաններէն ոմանք կը պնդէին որ կարդացուի տեղեկագիրը, բայց մենք աշխատեցանք որ երեւան չի գայ, մանաւանդ որ Պապիկեան ո՛չ եւս էր։

Օսմ. Բառլամէնտին Հայ մէպուսները Վարչութեան պահանջումներուն այժ տուին, չի խնայելով իրենց աշխատութիւնը ի դէպ և անդէպ, և ինչ որ ձեռք բերուեցաւ՝ անոնց շնորհիւն էր։

Չեմ ըսեր թէ Ատանայի ազէտին առթիւ կատարեալ գոհացում գտանք. սա յայտնի է թէ, Հիլմի փաշայի անկման պատճառը Ատանայի խնդիրն էր։ Օսմ. Խորհրդարանի Հայ անդամները կ'աշխատին հեռացնելու յանցաւոր կուսակալները. անցեալ շրջանի համանման պարագաներու մէջ տեսած էինք Թուրք պաշտօնատար մը որ հինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուի իր մէկ յոսի արարքին համար և կամ Թուրքերու կախաղան ելլելը՝ Հայ ջարդած ըլլալնուն համար։ Մինչդեռ Ատանայէն հասած հեռագիրներ վերջին դատապարտութիւնները կը ծանուցանեն, մեծ մասամբ մահու պատիժներ։ Եւ բնականաբար կըզգանք հին և նոր բէժիմներուն տարբերութիւնը։ Բռնապետութեան շրջանին, հարիւր Հայու փոխարէն մէկ Թուրք չէր պատժուեր։

Ես, իբրեւ մօտէն դիտակից, վստահ եմ թէ ներկայ Դանլիճը և ժէօն-Թիւրքերը կուզեն ամենէն աւելի Հայ տարրերը առաջ քշել և մօտեցնել կառավարութեան, վասն զի մեր դասը արդար գտած են։ Ես, միմիայն Ազգին շահը նկատելով կըսեմ թէ պէտք է օժանդակենք և հաշտ երթանք Սահմանադրական կառավարութեան հետ . . .

Մ. ՀԱՅԿԱԶՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով) — Գոնէ Հայերն ալ քիչ մը գոհացում գտնէին, եթէ այսքան բարի արամադրութիւններ կան կառավարական շրջանակներուն մէջ։

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով) — Հայ Ազգը ո՛չ մէկ ժամանակ կատարեալ գոհացում չէ գտած իր պահանջներուն։ Բայց ըսէ՛ք, կաղաչեմ, մենք՝ Հայ մէպուսներս՝ ինչ կրնայինք ընել ասկէ աւելի։ Ես ցաւով կը տեսնէի թէ Թալէաթ և Ճաւիտ բէյերը կ'ամբաստանուին իբրեւ մրցող կեսարներու և կը մեղքնայի զիրենք, թէեւ ծոլիներու խօսքեր էին ատոնք. և չուարած մնացած էին թէ ինչպէ՞ս գործեն. մէկ կողմէ Հայերը կ'ամբաստանէին զիրենք թէ թրքամոլեն և միւս կողմէ Թուրքերը կը թշնամանան՝ Հայոց նուիրուած օժանդակութեան համար։ Ես կը ցաւիմ որ Հայ Ազգը այս տեսակ փոքր բաներով կուզէ գոհացում գտնել. բայց եթէ Պատրիարքը պնդէ իր հրաժարականին վրայ և ժողովները անգործ մնան, միթէ լաւագոյն վիճա՞կ մը առաջ պիտի գայ։ Զէ՞ք տեսներ թէ կառավարութիւնը ինչ խստութեամբ կը վարուի Եէմէնի արարներուն և Ալպանիոյ առնաւոր վուսներուն հետ, և քանի որ կառավարութեան վիճակը յայտնի է, oպupրիւմիսիոնները այժ կը գտնեն։ Կը տեսնէք որ նախարարութիւնը կրցածին չափ կ'աշխատի, բայց աւելին ընելու կարող չէ։ Ասոնց համար եղածը յայտնի է, բայց անոր մեծ պատիժ մը չի դատապարտուիլը կ'ապացուցանէ թէ Դանլիճին վրայ ազդող այժ մը կայ։ Այդ այժը կարկաք է, գինուորականութիւնը և խրամ ժողուրդը, զորս չի կրնար անտեսել։ Եթէ մենք աւելի առաջ երթանք մեր պահանջումներուն մէջ, այդ երկու այժերը այնպիսի փոթորիկներ կը պայթեցնեն մեր գլխուն, որ առաջքը չենք կրնար առնել։ Արդ, թէ՛ այդ այժը չըմբռնելով և թէ՛ զրկուած ժողովուրդը գոհացնելով, ասոնք բացարձակ դժուարութիւններ են և այնպիսի դրութեան մը մէջ կը դնեն զմեզ որ բարիք մը չի տեսած՝ վնաս և չարիք կը տեսնենք, թուրք տարրին մեզի դէմ ելլելովը։ Ուստի, այս բոլորը նկատի ունենալով, մենք հետեւինք այն տեսակ ընթացքի մը և իմաստուն քաղաքականութեան մը որ զմեզ խաղալիք չի դարձնէ։ Այս մարդոց հետ պիտի ապրինք թէ ոչ, ուրեմն պէտք է ճանչնանք անոնց հոգեբանութիւնը և հետերնին հաշտանոց հոգեբանութիւնը։ Իսկ եթէ հաշտ չպիտի երթանք, ես երթանք։ Իսկ եթէ հաշտ չպիտի երթանք, ես ձեզի ցոյց կուտամ ուրիշ ճամբաներ։

Մ. ՀԱՅԿԱԶՆ ԷՖ. — Վարչութեան տեղեկաբերին դէմ խօսողներուն ըսածները կը չափեն իմ ըսելիքս։ Եթէ Պատրիարքը հրաժարեն իմ ըսելիքս։ Եթէ Պատրիարքը հրաժարեցնենք իր աթոռը վերադառնալ, առանց գոհացում ստացած ըլլալու, փոփոխ դիրքի մը մատնած պիտի ըլլանք զինքը։ Պատրիարքը Ազգին պահանջումներուն minimumը ներկայացուցած է կառավարութեան, և որովհետեւ պատճառաբանեալ էր իր հրաժարականը, եթէ գոհացում չի գտած ես առնէ զայն, պզտիկ ազգս քէն ընելուն պէս դիրքի մը մէջ պիտի գտնուի և նուաստացում պիտի կրէ։ Ատոր փոխարէն, կառարկուի որ եթէ կառավարութիւնը գոհացում տալ ուզէ այդ պահանջներուն, դժուար դիրքի մէջ պիտի գտնուի և ոչ-սահմանադրական տարրերը իրեն դէմ պիտի հանէ։ Ես չեմ կրնար երեւակայել որ կառավարութիւնը սանկ մտածումի մը առջեւ ընկրկի։

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Յարգելի պաշտօնակիցնե՛ր, հարցը բաւական լուրջ է, և ես կը խնդրեմ որ այս կամ այն կերպով սխալ նկատումներ չունենանք։ Խնդիրներ կան որոնց մէջ ո՛չ յառաջդիմական տեսակէտ կայ, ո՛չ յառաջդիմական։ Պէտք է դիտել որ մեր կեանքը այս կամ այն հոսանքի ժամանակաւոր պայմաններուն ենթարկուած է. սակայն այնպիսի խնդիրներ կան որոնք կըսասիպեն ամէնպիսի հարցի առջեւ կանգնելու. եթէ անցեալը հարցի առջեւ կանգնելու.

լում չի կանգնեցանք, գոնէ ներկայիս կանգնինք։

Պատմական սխալներ կըլլան այս Ժողովիս մէջ, որոնք պէտք չէր որ գործուէին։ Ըսուեցաւ թէ Պատրիարքի պահանջները գոհացում չըստացան։ Պատրիարքի պահանջ չիկայ. Վարչութիւնը պատասխանեց պահանջները և այս Ժողովը ընդունեց։ Պատրիարքն հրաժարվեց ո՛չ թէ անոր համար որ գոհացում չէր գտներ, այլ որովհետեւ ինչ որ անելու պարտականութիւն ունէր կառավարութիւնը, չէր աներ։ Ես պատիւ ունեցել էի, իբրեւ նախորդ Վարչութեան անդամ, ձեզ յայտարարելու իրերու դրութիւնը, և դուք ընդմիջեցիք թէ «Հապա կախաղանները»։ Ես պատասխանեցի թէ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ «այլեւս Հայերի համար կախաղան չիկայ»։ Եւ ահա՛ յանկարծ մի օր Պատրիարքարանի գործակատարը եկաւ յայտարարեց թէ Հայեր պիտի կախուին Սամսունի մէջ։ Ուստի ըսինք Պատրիարքին, «նախ դուք հրաժարեցէք, յետոյ կը մտածենք»։ Ու մահու պատիժներու գործադրութիւնը մնաց։ Այս հրաժարականին վրայ ստացուածը ոչինչ բան է և աւելի վարդագոյն ներկայացուած։

Յաւելի պատճառներ չտա կան։ Յիշում էք որ մի օր ըսի ձեզ, թէ այս երկրի մէջ իրական Սահմանադրութիւն չիկայ։ Եթէ ցանկանում էք ապրիլ այս երկրում, պէտք է Սահմանադրութիւն ստեղծել։ Սահմանադրական երկիրներու մէջ Երեսփոխանութիւնն է որ առաջ կը մղէ Դահլիճը, մինչդեռ այստեղ գրութիւնը բոլորովին տարբեր է և նախարարութիւնն է որ կը վարէ Երեսփոխանութիւնը։ Այն օրը երբ կոիւ ընելու պէտք կար, դուք խօսում էիք. իսկ հիմայ որ հանդարտօրէն խորհրդակցելու և բանակցելու պէտք ունինք, կուում էք։ Մի բան հարկաւոր է մեզ. պէտք է հասկցնել կառավարութեան թէ մենք նրա օգտին համար է որ կըսենք թէ հարկ է գոհացում տալ Ազգի պահանջներին։ Կառավարութիւնը առաջ մղելու համար՝ պէտք է ձեռք ձեռքի տանք մեր պահանջներուն գործադրութեան համար։ Եթէ Վարչութիւնը կըսէ թէ պէտք է եա առնել տալ Պատրիարքի հրաժարականը, այն մտքով է թէ պէտք կը տեսնեն անոր։ Հարկաւոր է ըսել Վարչութեան. «Եթէ դուք յարմար կը դատէք, բերեք Պատրիարքը». այս ըսել չէ թէ մենք գոհացում գտեր ենք։ Երբ կախաղանը կը բարձրանայ, ամէն զոհողութիւն պէտք է ընել։

Ես մի պայման պիտի առաջարկեմ Վարչութեան, իր բանաձեւը ընդունելու համար։ Աչքի առջեւ բերել ասիական բարքերը, որոնց նայելով արտաքինը ներքինը ցոյց չիտար։ Իմ ըսածս հասարակաց շահի տեսակէտով է. ժողովուրդը կը ցանկայ Պատրիարքի վերադարձին. Ազգը հիմա զրաղուել է հրաժարականի խնդրով. հերիք չէ՞։ (Ծափահարութիւններ)։

Ս. ԲԻՒՐԱՏ ԷՖ. — Արդէն ինձմէ առաջ խօսող երեսփոխանները լուրջ և շրջահայեաց տեսութիւններ պարզեցին խնդրոյն վրայ։ Իմ ըսելիքս այն է որ, երբ հիմա առաջն ձգձգումներէ հետ նորէն հոս կը բերուի հրաժարականի խնդիրը, ըսել է թէ Վարչութիւնը այլեւս ընելիք չունի և վերջին խօսքը մեզմէ լսել կուզէ։ Սակայն Պատրիարքը այն տեսակ պահանջումներ ունի որոնց համար կըսուի թէ գոհացում չի կրնար տալ։ Մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլանք Օամ. Խորհրդարանին, իր ընել չի կրցածը մենք կատարելով, եթէ կառավարութիւնը անկեղծ է իր խոստումներուն մէջ։ Այսօր, Սամսունի մէջ, կուսակալը հետամուտ է հաշտութիւն մը գոյացնել զանազան ազգութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ, և մեր Կաթողիկոսին ալ առաջարկած է համակերպելու, որ կը վարանի. ինչ որ լաւ նշան մը չէ, վասն զի բոլոր հոգեւոր պետերը հաւանութիւն յայտնած են։ Արդ, երբ այստեղ Պատրիարքը իր տունը նրատած է, ինչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ այնտեղ կենդանի հաշտութիւնը։ Ուստի հանդիսաւոր վերադարձ մը վերապահելու համար Պատրիարքին, պէտք է նախորդ Դահլիճին խոստումները յիշեցնել կառավարութեան։ Պատրիարքը կրնայ պահանջել որ Զէյթունի այն բանտարկեալները որոնք Մարաշ կը գրաւուին, ներման արժանանան. և այդ ներումը ձեռք բերելէն ետքը, հանդիսաւոր կերպով վերադառնայ Պատրիարքը, ինչպէս յիշած էր Զերազ էֆ.ն իր առաջարկին մէջ։ Պէտք է յիշեցնել հողային գրաւումները որոնց մասին երաշխաւորութիւն մը ունինք նախորդ Դահլիճէն։ Նոյնպէս պահանջել այրած եկեղեցիներու և դպրոցներու վերաշինութիւնը։

Ես ուրախ եմ որ Վարչութիւնը հակառակ է ընդհանուր ներման. վասն զի, հետեւանքը այն պիտի ըլլար որ ամէն դատաւորի մէջ ոճրագործները պիտի չրջէին արձակ համարձակ։ Եթէ կարելի ըլլայ, պէտք է բացարձակապէս մերժել ընդհ. ներումը։ Միւս կողմէ դիտել պիտի տամ թէ, բռնապետութեան օրով վեց տերութեանց կողմէ ստորագրուած դաշնագրին մէջ, անմեղ Հայերու շահերուն պաշտպանութեան տեսակէտով տրամադրութիւն մը դրուած էր թէ Զէյթունի գայմագամը է։ Այս կէտն ալ յիշելու է Պատրիարքական պահանջներու կարգին։ Այսօր, Զէյթունէն կարգ մը Հայեր լեռները ապաստանած են. ասոնց ներումը եթէ խնդրուի, պիտի ընդունի կառավարութիւնը, վասն զի ասկէ 4—5 օր առաջ հրաման ուղղուած է Զէյթունի գայմագամին որպէս զի դադրեցնէ իր հետապնդումները։ Կեզրակացնեմ թէ Վարչութեան ներկայացուցած բանաձեւը կրնայ ընդունիլ Ժողովս, կարգ մը յաւելումներով։

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Վարչութիւնը իր ստացած նոր և պզտիկ գոհացումներուն կարգին մէջ կուզէ դասել իր ստացած պատասխանն ընդհ. ներման մասին։ Թուրք խուժդուժ խուժանին ազատ արձակումէն յառաջ գալիք վտանգները նախատեսելով, Խառն Ժողովը պատգամաւորութեան մը միջոցաւ խոստում առաւ կառավարութենէն թէ ընդհ. ներման որոշումը չպիտի գործադրուի։ Մինակ, կառավարութիւնը կը յարէ թէ միայն Հայոց համար ներում չըլլար։ Գալով Զէյթունի, հետապնդման դադարումը իրը ներում չպիտի հռչակէ Վարչութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ. — Փակո՛ւմ, ալ բաւական է։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Տակաւին տասը եւ-բեսփոխաններ խօսք ուզած են, սակայն բազմաթիւ ձայներ ալ վիճաբանութեան փակումը կը պահանջեն. ուստի ժողովիդ քուէին կը դիմեմ։

(Ձեռամբարձով, ստուար մեծամասնութեամբ, որոշուեցաւ փակել վիճաբանութիւնը)։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Թէեւ վիճաբանութիւնը փակուեցաւ, սակայն բացառաբար խօսք տուած է Հ. Պօյաճեան էֆ.՝ Պապիկեանի տեղակալին նկատմամբ յայտարարութիւն մը ընելու համար։

ՁԱՅՆԵՐ. — Լսե՛նք։

Հ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ ԷՖ. — Պաշտօնակիցս Վարդգէս էֆ., անդամ Օամ. Խորհրդարանի, ըսաւ թէ Պապիկեանի տեղեկագիրը կիսաւարտ մնացած է. ասիկայ սխալ է. ես իմ տեսածս պատմեմ, որպէս զի մնայ արձանագրութեան մէջ։ Հանգուցեալը ինչ որ տեսած էր Ատանայի մէջ, նօթագրել տուած էր. վերադարձին վեց էջ ինք խմբագրած էր, իսկ մնացածը ուրիշին ընդօրինակել տուած, ու իր տպաւորիչին ընդօրինակել տուած։ Հետեւաբար չի կրնար մեկրութիւններն են. հետեւաբար չի կրնար մեկնութեան տալիք տալ. և արդէն, Պատրիարքարանի մէջ պահուած է այդ տեղեկագրին ճիշդ գօրին։

Վիճաբանութեան փակուելու պահուն, կուզեմ քանի մը խօսք ըսել թէ ինչո՞ւ համար Ատանայի ազէտին խնդիրը Օամ. Խորհրդարանին առջեւ հանելու համար ջանք չըրին Հայ մէպուսները։ Այս դիտողութիւնն ընողները կարծես թէ անտեղեակ են մեր երկրին վարք ու բարքերուն։ Հայ մէպուսները անտեղեակ չեն իրենց թուրք պաշտօնակիցներուն հոգեբանութենէն. հակառակ պարագային, կրնաք վստահ ըլլալ թէ մենք պատրաստ էինք մեր կեանքի գնով երեւան բերել ճշմարտութիւնը։ (Ծափահարութիւններ)։ Գալով այն կէտին զոր հարցուցի քիչ առաջ, թէ Ս. Պատրիարքը համամի՞տ է Վարչութեան բանաձեւին. ըսել կուզէի թէ այդ բանաձեւը քուէի դնելէ առաջ, յայտարարուի մեզ թէ ինքն ալ համոզուած է, իբրեւ Պատրիարք, թէ պէտք եղած զոհողութիւնը պիտի՞ ընէ և Ազգին ձայնը լսելով պիտի գա՞յ պաշտօնին գլուխն անցնիլ։ Իսկ եթէ անձնական նկատումներ ունի, և հակառակ Ազգ. Ժողովի ցանկութեան, յամառի, այն ատեն նոր դժուարութեան առջեւ պիտի գտնուինք...

Մ. ՀԱՅԿԱԶՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով) — Խնդիրը Պատրիարքի անձին վրայ չէ, այլ Ազգին կը պատկանի։

Հ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով) — Այստեղ չեչտուեցաւ որ եթէ կառավարութիւնը ուզէ, կրնայ գոհացում տալ Պատրիարքին պահանջումներուն։ Այո՛, կառավարութիւնը կուզէ, բայց կարող չէ, այժ չունի։ Ի՞նչ է կառավարութեան այժը. զինուորականութիւնը, հոգեւորականութիւնը և ժողովուրդը։ Ցաւով կը յայտարարեմ թէ վերջին տարիներս Կիլիկիա այցելութեանս միջոցին հանդամ Կիլիկիա այցելութեանս միջոցին հանդամ տարբերութեամբ թէ զինուորականներուն և թուրք ժողովուրդին հարիւրին քանին Սահ-

մանագրական են. չատ փոքր թիւ մը։ Այս տեսակէտով, այդ այժերը չպիտի զօրեն կառավարութեան դիրքը զօրացնելու։ Իրաւ է որ նա այսօր բացարձակապէս դիտէ թէ Սահմանադրութեան պահանջման համար զօրաւոր օժանդակ մըն է Հայ տարրը, և պէտք է գոհացում տալ Հայոց, բայց թուրք ժողովրդեան մոլեռանդ մասին պատճառաւ չի կրնար աւելին ընել։ Այս բոլորը ըսելէ յետոյ, ես կը ձայնակցիմ այն պաշտօնակիցներուս որոնք օգտակար կը համարին Պատրիարքին վերադարձը։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Դիւանիս վրայ կը գտնուին չորս բանաձեւեր, բաց ի Վարչութեան պահ մը առաջ ներկայացուցած բանաձեւէն, հետեւեալ երեսփոխաններուն կողմէ. Միսաք Սուրեան, Խնդիր Սիմոնեան, Արիստակէս Գասպարեան և Տօքթ. Մուրթաֆեան էֆէնտիներէն։

ՁԱՅՆԵՐ. — Կարդացուին։

(Ատենադպիր էֆ. կարդաւ կը կարդայ զանոնք)։

Ա. Բանաձեւ

(Հրատարակուած է էջ 146, Մ. Սուրեան էֆ.ի բանաձեւը)։

Բ. Բանաձեւ

«Ժողովս նկատելով որ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր հրաժարման տեղի տուող խնդիրներուն վրայ Վարչութեան մէջոցաւ կառավարութեան նախորդ և արդի Դահլիճներուն հետ քանիցս բանակցութիւններ կատարուած են. նկատելով որ կառավարութեան կողմէ բարեացակամ և մտանակի արամադրութիւններ ցոյց տրուեցան և խոստումներ տեղի ունեցան, և նկատելով միանգամայն որ Ս. Պատրիարքի երկարժամանակեայ բացակայութեան հետեւանօք ազգային գործերը անկիրգարան կացութեան կրնան մատնուիլ. Ժողովը կը դիմէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր որպէս զի Վարչութեան հետ խորհրդակցութեամբ՝ Օսմ. կառավարութեան ներկայացնելով հանդերձ Ազգին պահանջները, անմիջապէս դառնայ իւր աթոռը, այդ պահանջները անձամբ հետապնդելու համար»։

Ազգ. Երեսփոխան
Խ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Գ. Բանաձեւ

«Նկատելով որ Ազգը ո՛չ կատարեալ և ո՛չ ալ մտանակի և չչափելի գոհացում մը ստացած չէ տակաւին, խոստումներ կան որոնք իրականացած չեն ցարդ։ Ուստի Ժողովս կանխահաս կը նկատէ Ազգ. Վարչութեան առաջարկը՝ Ս. Պատրիարքը իր աթոռը վերադարձնելու մասին և կ'որոշէ պահել իրաց ներկայ կացութիւնը մինչեւ որ տրուած խոստումները գոնէ մտանակի գործադրուին։ Եւ կը յանձնարարէ Վարչութեան՝ բանակցութիւնները չարունակել»։

Ազգ. Երեսփոխան
Ա. Յ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Դ. Բանաձեւ

«Նկատելով որ Սահմանադրութեան մեզ պարգեւած բոլոր օրինական միջոցներուն չենք դիմած՝ լուծելու համար Ատանայի Արդարութեան խնդիրը, կ'առաջարկեմ պատմութեան առջեւ ալ պատասխանատու չի մնալու համար, իրր վերջին ապաւէն՝ դիմել Օսմ. Բարձրագոյնին և ապա նկատողութեան առնել Ս. Պատրիարքը իր աթոռը հրաւիրելու հարցը»։

Ազգ. Երեսփոխան
ՏՕՔԹ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Ես էլ մի բանաձեւ ունիմ. բայց պէտք է բացատրութիւն տամ, զայն ներկայացնելէ առաջ։ Պատրիարքի հրաժարականի հարցին վրայ վիճաբանելու և որոշում տալու համար՝ պէտք էր որ Պատրիարքի հրաժարականը այս Ժողովիս տրուած ըլլար, մինչդեռ այնպէս բան չէ՛ եղած և հրաժարականը միայն կառավարութեան տրուած է. մի կերպ տակտիկայ որուն հաւաներ է Ժողովը։ Հետեւաբար, երբ ներկայ Վարչութիւնը կրսէ թէ պէտք է վերադառնայ Պատրիարքը, Ժողովը պէտք է իր հաւանութիւնը յայտնէ։ Երեսփոխաններու կողմէ ներկայացուած այս չորս բանաձեւերէն ոչ մէկը չէ կարելի քուէի դնել։

Մ. ԱԶԱՐԵԱՆ ԷՖ. (Ատենապետ Քաղ. Ժողովոյ) — Շնորհակալ ենք Շահրիկեան էֆ.ի այս օրինական բացատրութենէն։

Յ. ՊԱՀՐԻ ԷՖ. — Կը խնդրեմ որ Վարչութեան բանաձեւը անգամ մըն ալ կարդացուի։

(Ատենադպիր էֆ. վերսին կը կարդայ բանաձեւը որ տպագրուած է Օրակարգի սկիզբը)։

(Յետոյ, Շահրիկեան էֆ. կը կարդայ իր բանաձեւը որ աւասիկ)։

«Ազգային Ժողովը լսելով Վարչութեան «զեկուցումը, հաւանութիւն կը յայտնէ անոր «տեսութեանը՝ Ս. Պատրիարքի վերադարձին «համար»։

Ազգ. Երեսփոխան
Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Հ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ ԷՖ. — Առաջին պարբերութիւնը պէտք է բարեփոխել ասպէս. «Ազգ. Ժողովը Վարչութեան բանաձեւը լսելէ յետոյ»։

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Շահրիկեան էֆ. առարկեց քիչ մը առաջ, թէ այս Ժողովը ընդդիմած չէ Ս. Պատրիարքի հրաժարականը։ Սակայն անճշդութիւն մըն է. որովհետեւ, ինչպէս որ գիտէք, այդ հրաժարականի մասին ցումէն վերջ հոսորդ Վարչութիւնն էր որ, խնդիրը բերաւ Ժողովիս և մենք ամիսներով վիճաբանեցանք՝ հոս։ Յետոյ հաւանութիւն յայտնեցինք Ս. Պատրիարք Հօր հրաժարականին համար, և ընդունելով անոր մեկուսացումը խնդիրը նախաքննել տուինք Ատենապետ Դիւանին, որուն եղրակացութեան համաձայն կազմեցինք նաեւ Խորհրդարանական Յանձնախումբ մը որ պաշտօն պիտի ունենար այդ մասին բանակցելու կառավարութեան հետ։ Արդ, այս ամենուն հակառակ յայտարարել այսօր թէ Ժողովս սոյն խնդիրը ընդդիմած չէր արդէն, արդարեւ զարմանալի է։

ՁԱՅՆԵՐ. — Քուէ՛, քուէ՛։

Մ. ՀԱՅԿԱԶՆ ԷՖ. — Կ'առաջարկեմ որ քուէարկութիւնը անուանական կերպով կատարուի։

Բ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ ԷՖ. — Ազգ. Սահմանադրութեան 61րդ յօդուածին Ա. պարբերութիւնը ասպէս կը արամադրէ. — «Ընդհ. Ժողովոյ այս նիստերուն մէջ՝ միանգամայն Ազգ. Վարչութեան անդամ գտնուող երեսփոխանները ամէն խնդրոյ վրայ կրնան խօսիլ, բայց տուրքի և ընտրութեան խնդիրներէն զատ՝ ուրիշ խնդիրներու մէջ չեն կրնար քուէ տալ»։ Հետեւաբար, Վարչութեան անդամները չպիտի կրնան մասնակցիլ այս քուէարկութեան։ Սակէ զատ, մենք Ս. Պատրիարք Հօր վերադարձի մասին փափագ միայն կը յայտնենք. պէտք է որ Պատրիարքը Վարչապետին դիմէ և խոստումներ առնէ։

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Այն բաները որոնց մասին խոստում եղաւ ասկէ առաջ, տակաւին գործադրութեան դրուիլ չեն սկսած։

Բ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ ԷՖ. — Այս բանաձեւով մենք ճնշում բանեցուցած պիտի ըլլանք։

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Այս տեսակ պարագայի մէջ քուէարկութիւնը անուանական չի՛նիր։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ ԷՖ. — Մենք գրաւոր առաջարկ բերած ենք և կը պնդենք։

(Այս միջոցիս, չորս երեսփոխաններ հետեւեալ գրաւոր առաջարկը կը ներկայացնեն)։

«Քուէարկութիւնը պէտք է անուանական և յայտնի անուանի ըլլայ»։

ՎԱՐԴԳԷՍ Զ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ Մ. ՀԱՅԿԱԶՆ

*
* *

ԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

(Սոյն առաջարկը ընդունուելով, Ատենապետ էֆ. կը հրաւիրէ ներկայ երեսփոխանները անուանական կոչով տալ իրենց քուէն Յ. Շահրիկեան էֆ.ի բանաձեւին վրայ որ կը կցուի Վարչութեան բանաձեւին։ Աւասիկ քուէարկութեան արդիւնքը)։

Թիւ քուէարկուաց 48

Ձեռնպահ 2

(Բանաձեւը ընդունող երեսփոխաններ որոնք այո՛ կ'արտասանէին բարձրաձայն)։

1. Տ. Դաւոնդ Ծ. Վրդ. Դուրեան
2. Տ. Միքայել քահ. Աչճեան
3. Տ. Գէորգ » Պաղտէան
4. Համբարձում էֆ. Պոյաճեան
5. Մինաս » Ջերաղ
6. Խնդիր » Սիմոնեան
7. Խաչիկ » Սրվանձեան

8. Յակոբ էֆ. Գորեան
9. Յովհաննէս » Հինդլեան
10. Ռուբէն » Զարդարեան
11. Ստեփան » Թէլլեան
12. Տօքթ. Եաղուպեան էֆ.
13. Հեթում էֆ. Սեթեան
14. Պետրոս » Հալաճեան
15. Ռուբէն » Փափազեան
16. Բիւզանդ » Պօղաճեան
17. Միրզա » Մսերեան
18. Լեւոն » Սաթճեան
19. Եդուարդ » Գարակէօզեան
20. Հրանտ » Ասատուր
21. Արսէն » Արսէնեան
22. Սարգիս » Իսմէրեան
23. Մինրան » Շիրինեան
24. Հմայեակ » Արամեանց
25. Յարութիւն » Ճանկիւլեան
26. Յարութիւն » Շահրիկեան
27. Վարդգէս » Սէրէնկիւլեան
28. Երուանդ » Օտեան
29. Զարմայր » Ճշմարտախօսեան
30. Բիւզանդ » Քէչեան
31. Տօքթ. Տէօվլէթ » Տատրեան
32. Օննիկ » Տէրունեան
33. Վահան » Իսահեան
34. Նշան » Ճիվանեան
35. Արթաքի » Սարաֆեան
36. Երուանդ » Սրմաքէշխանլեան
37. Խորէն » Ճամճեան
38. Հայկազն » Պէկեան
39. Տիգրան » Նագաչեան
40. Միսաք » Գօչունեան
41. Սմբատ » Բիւրատ
42. Արտաշէս » Ֆնտգլեան
43. Տօքթ. Գր. » Ճէլալ

(Բանաձեւը մերժող երեսփոխաններ որոնք ո՛չ կ՚արտասանէին բարձրաձայն)։

1. Արիստակէս էֆ. Գասպարեան
2. Միհրդատ » Հայկազն
3. Միսաք » Սուրեան

(Սոյն քուէարկութեան մէջ ձեռնպահ մընացող երկու երեսփոխաններն են)։

1. Յակոբ էֆ. Իսահեան
2. Տօքթ. Կ. » Մուխթարեան

* * *

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Ատենապետ էֆ., ի Դիւանէ հուչակելով քուէարկութեան արդիւնքը, յայտարարեց թէ քուէարկուած բանաձեւը Ս. Պատրիարքին հաղորդելու և Ն. Սրբազնութիւնը իր աթոռը հրաւիրելու համար պատգամաւորութիւն մը կազմել հարկ է։

ՏՕՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ էֆ. — Կ՚առաջարկեմ որ Ազգ. Ժողովը յառաջիկայ ուրբաթ իսկ գումարուի, պաշտօնապէս ընդունելու համար Ս. Պատրիարքը։

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ էֆ. — Ո՞վ որոշեց պատգամաւորութիւն մը կազմել. ես աւելորդ կը նկատեմ այդ ձեւակերպութիւնը։ Ազգ. Ժողովը ընդունեց Վարչութեան առաջարկը այն նպատակով որ ոյժ տայ անոր և լաւագոյն կերպով կատարէ իր պարտականութիւնը։ Թո՛ղ Վարչութիւնը երթայ իբր պատգամաւորութիւն։

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ էֆ. — Պատրիարքը հրաժարած է և իր պաշտօնին դլուխը անցնելու համար՝ պէ՛տք է զօրացած դայ։ Ազգին կամքը յայտնելու համար պատգամաւորութիւն մը պէտք է։

Ս. ԲԻՒՐԱՏ էֆ. — Մենք բացարձակ արտօնութիւն տուինք Վարչութեան՝ Պատրիարքը իր աթոռը բերելու համար. հետեւաբար իրեն կը պատկանի երթալ հրաւիրել։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ էֆ. — Հին սովորութիւն մըն է՝ այս տեսակ բացառիկ պարագաներու մէջ պատգամաւորութիւն մը կարգել Ազգ. Ժողովէն։ Ուստի քուէի կը դնեմ այս առաջարկը։

ՁԱՅՆԵՐ. — Պէտք չիկայ։

Լ. ՍԱԱԹՃԵԱՆ էֆ. — Ի՞նչ վնաս կայ պատգամաւորութիւն մը երթալէն, որ մասնաւոր յարգանքի արտայայտութիւն է։

Վ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ էֆ. — Քաղ. Ժողովը ինք բերած էր քուէարկուած բանաձեւը, ուստի արտօնութիւն տանք իրեն՝ որ մեզմէ ստացած պատասխանը հաղորդէ Պատրիարքին։ Ի հարկին, Վարչութեան կրնայ ընկերակցիլ Մայր Դիւանը որ Ազգ. Ժողովին ներկայացուցիչն է։

Մ. ՍՈՒՐԵԱՆ էֆ. — Մայր Դիւանը երթալու պէտք չունի։

ՏՕՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ էֆ. — Եթէ Վարչութիւնը պրաւորապէս պիտի հաղորդէ Ազգ. Ժողովոյ որոշումը, իր երթալը կը բաւէ։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ էֆ. — Անոնք որ կուզեն որ Մայր Դիւանը ընկերանայ Վարչութեան, իրենց ձեռամբարձ հաւանութիւնը յայտնեն։

(Ժողովը 29 քուէով կ՚որոշէ որ Մայր Դիւանը և Վարչութիւնը միասին երթան Ս. Պատրիարք Հօր հաղորդել Ազգային Ժողովոյ որոշումը)։

Ատենը փակուեցաւ ժամը 11 ½-ին, յաջորդ նիստը երկու շաբաթէն գումարելու որոշմամբ։

Ազգային Ժողովոյ

Բ. Ատենադպիր
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. Ատենապետ
ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

Տպագրուած է ընդ հսկողութեամբ՝ Ազգ. Ժողովոյ Եղեւմտից Յանձնախմբին։

Վ. Ատենադպիր
ՕՆՆԻԿ ՏԷՐՈՒՆԵԱՆ

Ատենապետ
Ա. Ց. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

24 Յունիս 1910

ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Տօքթ Տիգրան պէյ Սահմէան Ա. Աւեճապէս
Պարգեւ եփ. Փափազեան Բ. »
Հրանս » Աստուր Գ. »
Վահան եփ. Թիֆլեան Ա. Աւեճադպիր
Երուանդ » Օտեան Բ. »
Տօքթ. Կարապետ » Մուրաֆեան Գ. »

ՆԱԽԱՔՆՆԻՉ ԴԻՒԱՆՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՁԵՌՆՀԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Մաղաքիա Եպիսկ. Տէրունեան
Ստեփան եփ. Թէլլիեան
Հայկազուն » Պէկեան

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Խնդիր եփ. Սիմոնեան (Աւեճապէս)
Մելքոն » Կիւրճեան (Աւեճադպիր)
Դեղամ » Տէր-Կարապետեան

ԿԱԼՈՒԱԾՈՑ ԴԻՒԱՆ

Ռուբէն եփ. Փափազեան
Սարգիս » Լամբրեան

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Բիւզանդ եփ. Պօղոսեան
Գարեգին » Տէմիրճիպաշեան
Յովհաննէս » Գազանճեան

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Համբարձում եփ. Պօղոսեան
Բիւզանդ » Բէջեան
Դաւիթ » Տէր-Մովսէսեան

ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Հմայեակ Եպիսկ. Դիլմաքեան
Վռամշապուհ եփ. Մանուկեան
Մինաս » Շիրինեան

ՆԱԽԱՋԵՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Արիստակէս եփ. Գասպարեան
Ստեփան » Գարաեան
Վահան » Սուրենեան

ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Յարութիւն եփ. Շահրիկեան
Հրանս » Աստուր
Երուանդ » Սրմաքէշխանլեան

ԵԼԵՒՄՏԻՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Արիստակէս եփ. Գասպարեան (Աւեճապէս)
Պարգեւ » Փափազեան (Գանձապէս)
Օննիկ » Տէրունեան (Մատակարար)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հմայեակ	Եպիսկ.	Դիմաքեան	Ա. Աթենապես
Մաղաքիա	»	Տէրունեան	Բ. »
Գնել	Ծ.Վրդ.	Գալէմքեարեան	Ա. Աթենադպիր
Տաճատ	Քահ.	Փաշաեան	Բ. »
Արսէն	Ծ.Վրդ.	Վեհունի	
Աբել	Քահ.	Երէցեան	
Արիստակէս	»	Հիսարլեան	
Արիստակէս	»	Ճիզմէճեան	
Խորէն	»	Յարութիւնեան	
Գարեգին	»	Խաչատուրեան	
Յուսիկ	»	Քաջունի	
Սուքիաս	»	Պալըզճեան	
Վահան	»	Խոյեան	
Տրդատ	»	Պօյաճեան	

ԳԱՂԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Մանուկ	Եփ.	Սարգսեան	Ա. Աթենապես
Տօքթ. Սիմոն	»	Սեղբոսեան	Բ. »
Սարգիս	»	Սուրին	Ա. Աթենադպիր
Հայկ	»	Խաճատուրեան	Բ. »
Ալիքսան	»	Թօփալեան	
Ադամ	»	Ադամեան	
Սրամ	»	Հալաճեան	
Յակոբ	»	Գորեան	
Յակոբ	»	Պահրի	
Յակոբ	»	Պօյաճեան	
Յովսէփ	»	Դազազեան	
Սարգիս	»	Դնաճեան	
Տօքթ. Նազարէթ	»	Տաղաւարեան	
Տօքթ. Վահրամ	»	Թորգոմեան	

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ ԵՒ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՔ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1 Արիստակէս	Եփ.	Գասպարեան	Աթենապես
2 Գրիգոր	»	Իճաճեան	Աթենադպիր
4 Տօքթ.Եղուարդ	»	Մասիս	
3 Միքայէլ	»	Նալպանտեան	
5 Մկրտիչ	»	Նորիկեան	
6 Յարութիւն	»	Յովհաննէսեան	
7 Պետրոս	»	Գարաեան	
8			

ՎԱՆՕՐԷԻՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1 Նշան	Եփ.	Վալիտեան	Աթենապես
2 Սիմոն	»	Գափամանէ	Աթենադպիր
3 Գրիգոր	»	Գառնակերեան	
4 Երուանդ	»	Տէր-Անդրէասեան	
5 Յարութիւն	»	Գայսերեան	
6 Պետրոս	»	Բիւրճիխանլեան	
7			

ՍՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1 Դաւուս	Եփ.	Գուլումճեան	Աթենապես
2 Անտոն	»	Թէլեան	Աթենադպիր
3 Սրամ	»	Թահքաճեան	
4 Եղուարդ	»	Շիրինեան	
5 Միրզա	»	Մսերեան	
6 Լեւոն	»	Տէմիրճիպաշեան	
7			

ԿՏԱԿԱՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

1 Գաբրիէլ	եպիսկ.	Ճէվահիրճեան	Աթենապես
2 Զարմայր	քահ.	Կէօզիւրեան	Աթենադպիր
3 Միքայէլ	»	Աշճեան	
4 Բիւզանդ	Եփ.	Թէրզեան	
5 Յովհաննէս	»	Իսագուլեան	
6 Սարգիս	»	Էսմէրեան	
7 Ստեփան	»	Դանիէլեան	

ԴԱՍԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1 Յովհաննէս	Եփ.	Պառաւեան	Աթենապես
2 Գրիգոր	քահ.	Ճէպկճեան	Աթենադպիր
3 Եղիազար	»	Պօղոսեան	
4 Հմայեակ	»	Էնֆսէրճեան	
5 Պետրոս	»	Կարապետեան	
6 Տօքթ. Միսաք	Եփ.	Ճէվահիրճեան	
7 Ազրիպազ	»	Դուրեան	
8			

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

1 Բարսեղ	Եփ.	Աւետիսեան	Աթենապես
2 Մազուս	»	Նարկիլճեան	Աթենադպիր
3 Կարապետ	»	Խանճեան	Դանճապես
4 Տօքթ.Կարապետ	»	Խանճեան	
5 Երուանդ	»	Արապեան	
6 Ներսէս	»	Օհանեան	
7 Յովսէփ	»	Արթինեան	

Սամաթիա Ալիքսէրմէր

78.

Սամաթիա Ս. Գէորգ

79. Բիւզանդ	Եփ.	Պօղոճեան	
80. Գրիգոր	»	Զօհրապ	Բ.
81. Լեւոն	»	Սաաթճեան	
82. Հայկ	»	Խաճատուրեան	
83. Միրզա	»	Մսերեան	
84. Պարգեւ	»	Փափազեան	Բ.Պ.
85.			

Սկիւտար Եէնի-մահալլէ

86. Թորգոմ	Եփ.	Պոյաճեան	
87. Հմայեակ	»	Խոսրովեան	Բ.
88. Վահան	»	Սուրէնեան	Բ.

Սկիւտար Ս. Խաչ

89. Գարեգին	Եփ.	Տէմիրճիպաշեան	Բ.
90. Յարութիւն	»	Շահրիկեան	
91. Վարդգէս	»	Սէրէնկիւլեան	
92.			
93.			

Ռումէլի-հիսար, Պօյանը-գիւղ, Եէնի-գիւղ

94.

Օրթագիւղ

95. Խաչիկ	Եփ.	Սըվաճեան	
96. Յովսէփ	»	Գուլումճեան	Բ.Պ.

Ֆէրիգիւղ

97. Եդուարդ	Եփ.	Գարակէօզեան	
98. Հրանտ	»	Աստուր	
99. Մարկոս	»	Նաթանեան	
100. Յակոբ	»	Պահրի	

ԴԱՒԱՌԱՑԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՔ

Ադրիանուպոլիս

101. Մնիկ Եփ. Տէրունեան

Ակռ

102. Հայկազուն Եփ. Պէկեան

Ադրամար

103.

Ամասիա—Մարզուան

104.

Ատանա

105. Արիստակէս Եփ. Գասպարեան

Արաբկիր

106. Արթաքի Եփ. Սարաֆեան

Բաբերդ

107. Երուանդ Եփ. Սրմաքէշխանլեան

Բալու

108. Մելքոն Եփ. Կիւրճեան

Բաղէշ

109.

Գաղատիա

110. Ալիքսան Եփ. Թօփալեան

Եգիպտոս

111. Վահան Եփ. Թէքէեան Բ.Պ.

Եդեսիա

112. Բիւզանդ Եփ. Քէչեան

Երզնկայ

113.

Եւդոկիա

114. Գէորգ Եփ. Ասլանեան

Եօզգատ

115. Ստեփան Եփ. Գըպրըզլեան

Զմիւռնիա

116. Զարմայր Եփ. Ճշմարտախօսեան

Խարբերդ

117.

Կարին

118. Սողոմոն Եփ. Տէր-Ազարեան

Կեսարիա

119. Վահան Եփ. Իսահակեան

Կիւրին—Մանիսլլզ

120. Միսաք Եփ. Գօչունեան

Հալէպ—Այնթապ

121. Արտաշէս Եփ. Ֆնտիկեան

Հանրն

122. Տօքթ. Տէօվլէթ Եփ. Տատուր

Մալաթիա

123. Յակոբ Եփ. Ագիլեան Բ.Պ.

Մարաշ—Զէյթուն

124. Սմբատ Եփ. Բիւրատ

Մուշ

125. Գեղամ Եփ. Տէր-Կարապետեան

Նիկոմիդիա

126. Տօքթ. Գրիգոր Եփ. Ճէլալ

Շապին-Գարահիսար

127.

Զմշկածագ—Զարսանճաք

128.

Պաղտատ

129.

Պանտրմա—Պալրբէսիր

130

Պրուսա

131.

Ռուսճուք

132.

Ռօսսարօ

133. Խորէն Եփ. Ճամճեան

Սեբաստիա

134. Տօքթ. Նազարէթ Եփ. Տաղաւարեան

Սղերդ

135.

Վան

136. Վահան Եփ. Փափազեան Բ.

Տիգրանակերտ

137. Տիգրան Եփ. Նագաշեան

Տիվրիկ

138. Խաչատուր Եփ. Երէլէկեան

Տրապիզոն

139. Նշան Եփ. Ճիվանեան

Քէօթահիա

140.

ՑԱՒԵԼԵԱԼ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՈՅ

Դ. ՆԻՍՏ 1879 ԱՄԻ

ՑՕԴ. 6. — Ազգային Ժողովն չորս անդամով Ելեւմտից ցանձնախումբ մը կ'ընտրէ իւր մէջէն, որ ազգային պիւտճէին մէջ Ազգ. Ժողովոյ համար սահմանուած գումարը Վարչութենէն ընդունելով՝ կը հոգայ ժողովին տպագրական, կահ կարասեաց եւ ուրիշ ամէն կարգի ծախքերը, եւ տարեգլխին՝ հաշիւը կը ներկայացնէ Ազգային Ժողովին :

ԳԻՆ Ի ՂՐՈՒՇ

Սեփականութիւն Ազգ. սնտուկին, Ազգ. Ժողովոյ ծախուց յատկացեալ.

Կը ծախուի յ'Ազգ. Խորհրդարան Ղաշաթիոյ.

Ջ'կնքուած օրինակները կեղծ ու անվաւեր են :